

UDDANNELSESDANSK

Nye veje i arbejdet med
sprog, fag og tekster på
tværs af modtagelsesklasse
og erhvervsuddannelser

Udgivet af:

Forskningscenter for
pædagogik og dannelse,
VIA University College,
og Børn og Unge,
Aarhus Kommune

Layout: Børn og Unge

November 2022

A

UDDANNELSESDANSK

Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster
på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser 7

B

AT ANLÆGGE TERRASSE PÅ UDDANNELSESDANSK

Erfaringer fra forløbet på Jordbrugets
Uddannelsescenter 17

C

PLEJESENGEN OG OMSORGSOPGAVEN PÅ UDDANNELSESDANSK

Erfaringer fra forløbet på SOSU Østjylland 29

D

FRA ET TAVST KØKKEN TIL ET TALENDE OG SKRIVENDE LÆRINGSRUM

Erfaringer fra forløbet på Aarhus Tech/gastronomi 41

E

AT BYGGE HUS PÅ UDDANNELSESDANSK

Erfaringer fra forløbet på Aarhus Tech/byggeteknik 51

F O R O R D

UDDANNELSESDANSK

Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser

Dette inspirationsmateriale udspringer af forsknings- og udviklingsprojektet *Uddannelsesdansk. Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser*. Projekt Uddannelsesdansk blev gennemført i et tværinstitutionelt og tværprofessionelt samarbejde mellem VIA University College, Børn og Unge i Aarhus Kommune, Tranbjergskolen og erhvervsuddannelserne Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland og Aarhus Tech. I projektet har lærere og pædagoger fra modtagelsesklasserne på Tranbjergskolen, faglærere fra erhvervsuddannelserne og VIA-forskere samarbejdet om at planlægge, gennemføre og evaluere nyskabende holdundervisningsforløb i erhvervsuddannelserne målrettet de ældste modtagelsesklasseelever på 15-18 år.

I inspirationsmaterialet formidler vi centrale erfaringer fra projekt Uddannelsesdansk. I inspirationsmaterialets første afsnit præsenterer vi projekt Uddannelsesdansk. Vi redegør for baggrunden, projektets organisering og teoretiske afsæt og for den måde, vi har samarbejdet på i projektet. Herefter følger fire forløbsbeskrivelser – en fra hver af de medvirkende erhvervsuddannelser (for Aarhus Techs vedkommende både gastronomi og byggeteknik). I forløbsbeskrivelserne redegør vi for, hvordan vi i undervisningsforløbene har arbejdet praksisnært, men samtidig med blik for fagområdernes sprog og tekster, uanset om der anlægges terrasse på Jordbrugets Uddannelsescenter, arbejdes med plejesengen på SOSU Østjylland eller laves mad og bygges hus på Aarhus Tech.

Det er vores håb, at vores erfaringer fra Uddannelsesdansk kan være til inspiration for andre. Det gælder lærere og pædagoger i modtagelsesklasser, men også øvrige udskolingslærere, der arbejder på skoler og i klasser præget af sproglig mangfoldighed. Vi håber også, at vores erfaringer kan finde anvendelse blandt faglærere i erhvervsuddannelser, fx i forbindelse med brobygningsaktiviteter, grundforløb eller i valgfaget Erhvervsrettet andetsprogsdansk. Endelig håber vi, at inspirationsmaterialet vil blive læst af lærerstuderende, som kan bruge erfaringerne fra Uddannelsesdansk til at udvikle nye tanker om dansk som andetsprog i deres forskellige undervisningsfag.

God læselyst!

*På vegne af den samlede projektgruppe i Uddannelsesdansk
Line Møller Daugaard, Winnie Østergaard, Jannie Høgh Jensen & Nina Hauge Jensen
VIA University College*

A

UDDANNELSESDANSK

Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser

Line Møller Daugaard, VIA University College

Baggrunden for projekt Uddannelsesdansk

I 2018 gennemførte Aarhus Kommune en omlægning af modtagelsestilbuddet til de ældste nyankomne elever med dansk som andetsprog. De ældste modtagelsesklasser blev samlet på Tranbjergskolen, og der blev etableret et helhedsorienteret pilotprojekt målrettet de 15-18-årige unge med dansk som andetsprog. I dette pilotprojekt var en central målsætning at skabe et øget samarbejde og en tættere tilknytning mellem modtagelsesklasserne på Tranbjergskolen og relevante erhvervsuddannelser. I skoleåret 2018/19 blev der første gang gennemført særlige holdundervisningsforløb, hvor modtagelsesklasseelever fra Tranbjergskolen i en kortere periode blev undervist på Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland, Aarhus Tech og Aarhus Business College.

I 2019 gennemførte VIA University College en kvalitativ undersøgelse af Aarhus Kommunes modtagelsestilbud til de ældste nyankomne unge med dansk som andetsprog med særligt fokus på netop undervisningsforløbene på erhvervsuddannelserne (Christensen, Daugaard & Skibsted, 2020). Undersøgelsen var baseret på observationer i hverdagen i og omkring modtagelsesklassen, observationer i undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne, elevinterviews, indsamling af skriftlige elevrefleksioner og refleksionsworkshops med lærere i modtagelsesklassen. Undersøgelsen tegnede et billede af de unge modtagelsesklasseelevers sårbare og på mange måder komplicerede livssituation, men viste samtidig, hvordan eleverne gennem modtagelsestilbuddet blev understøttet i deres evne til at overskue og træffe afgørende og kvalificerede valg i forhold til skole, uddannelsesforløb og tilværelse.

Hvad holdundervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne angår, konkluderede undersøgelsen, at forløbene udgør en perspektivrig ramme for modtagelsesklasselevernes tilegnelse af (erhvervs)faglige og -sproglige kompetencer, og at forløbene bidrager til at ruste modtagelsesklasseleverne til at træffe kvalificerede og realistiske beslutninger om deres fremtidige uddannelsesveje og -muligheder. Men samtidig pegede undersøgelsen på, at forløbene i erhvervsuddannelserne rummer et delvist uudnyttet sprogidaktisk potentiale og anbefalede en øget opmærksomhed på sprog, tekster, arbejdsformer og deltagelsesmuligheder og ikke mindst et styrket samarbejde mellem modtagelsesklasselærere og -pædagoger og faglærere fra erhvervsuddannelserne.

Denne konklusion blev udgangspunkt for projekt Uddannelsesdansk, som netop sigter mod at etablere et udvidet samarbejds- og refleksionsrum, hvor denne opmærksomhed kan udvikles – til gavn for de deltagende modtagelsesklasselever, de involverede undervisere fra begge institutioner og det samlede undervisnings- og forskningsfelt.

Uddannelsesdansk – et tværinstitutionelt og tværprofessionelt samarbejde

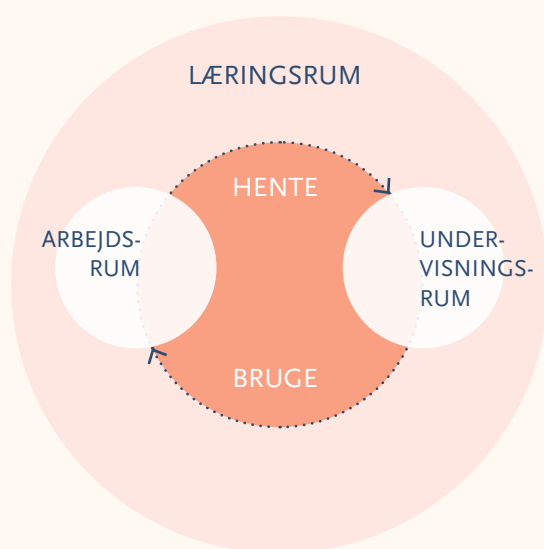
Kernen i Uddannelsesdansk er et tværinstitutionelt og tværprofessionelt samarbejde mellem Tranbjergskolen, VIA og tre erhvervsuddannelser: Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland og Aarhus Tech.

Projektet bygger på et kollaborativt projektdesign med fire arbejdsgrupper, der hver især består af en eller to modtagelsesklasselærere eller -pædagoger, en faglærer fra den relevante erhvervsuddannelse og en VIA-forsker med ekspertise inden for dansk som andetsprog. Hver arbejdsgruppe har på den ene side ansvar for at planlægge, gennemføre og evaluere et undervisningsforløb i den specifikke erhvervsuddannelse, men er samtidig en del af et samlet projektfællesskab:

Uddannelsesdansk – et samlet projektfællesskab 			
Jordbrugets Uddannelsescenter	SOSU Østjylland	Aarhus Tech /gastronomi	Aarhus Tech /byggeteknik
			
<ul style="list-style-type: none"> • Thomas Elleriis-Jørgensen, faglærer JU • Henrik Holst Nielsen, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • David Nielsen Serve, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Winnie Østergaard, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Lisbeth Voldby, faglærer SOSU Østjylland • Bo Lykke Fløe Hansen, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Ali Akbar Boladai, modtageklasselærer Tranbjergskolen • Jannie Høgh Jensen, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Tina Hvalsø Johansen, faglærer Aarhus Tech • Esther Avnsbjerg Kjær, modtageklasselærer Tranbjergskolen • Nina Hauge Jensen, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Per Bräuner Andersen, faglærer Aarhus Tech • Søren Gornitzka, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Line Møller Daugaard, VIA

Hvorfor 'Uddannelsesdansk'?

Projektdesignet i Uddannelsesdansk er således baseret på samarbejde på tværs. Projektets teoretiske udgangspunkt er ligeledes en samspilsmodel, som er lånt fra Michael Svendsen Pedersens forskning i dansk som andetsprog for voksne:

Michael Svendsen Pedersen (2018): Samspil - sprogdidaktiske tilgange til arbejdsrettet andetsprogsundervisning. *Sprogforum*, 66, s. 16.

I undervisningen af dansk som andetsprog for voksne har man de senere år bestræbt sig på at skabe et stærkere samspil mellem undervisningen i dansk som andetsprog på sprogcentre og lignende og arbejdsmarkedet, og disse bestræbelser beskriver Pedersen i samspilsmodellen. Samspilsmodellen viser, hvordan både det praktiske arbejdsrum på arbejdspladsen og undervisningsrummet – der både kan være på sprogcentret og arbejdspladsen – indgår i et samlet læringsrum. Den sprogdidaktiske opgave består i at etablere et læringskredsløb, hvor sprog hentes fra arbejdsrummet, analyseres og trænes i undervisningsrummet og bringes i anvendelse i arbejdsrummet.

Vi har valgt navnet 'Uddannelsesdansk' for at signalere, at vi på den ene side tilstræber at etablere samspil og videnskredsløb, der minder om dem, man kender fra traditionen 'arbejdsrettet dansk' eller 'arbejdspladسدansk' for voksne. Men samtidig er der væsentlige forskelle mellem arbejdspladسدansk og uddannelsesdansk. Vores målgruppe er ikke voksne på vej ud på arbejdsmarkedet, men unge på vej til at blive voksne og på vej videre i uddannelsessystemet. Arbejdsrummene i projekt Uddannelsesdansk findes ikke på arbejdspladser, men er praksisrettede lærings- og uddannelsesrum i erhvervsuddannelserne. Det dansk, de unge modtagelsesklasseelever har brug for at tilegne sig i forbindelse med forløbene på erhvervsuddannelserne, er med andre ord et uddannelsesdansk.

Fire fælles fokusområder i arbejdet med Uddannelsesdansk

Dette uddannelsesdansk er ikke det samme fra erhvervsuddannelse til erhvervsuddannelse – det hænger tæt sammen med det konkrete fag og dets faglige register, arbejds- og vidensformer. Der er stor forskel på det sprog, der bruges, når der anlægges terrasse på Jordbrugets Uddannelsescenter og det, der hører til arbejdet med plejesengen på SOSU Østjylland. Samtidig er der forskel på arbejdsprocesserne, når der bygges hus i værkstedet på Aarhus Tech/byggeteknik, og når der laves hjemmelavet pasta i køkkenet på Aarhus Tech/gastronomi. Mens der uden videre kan holdes pause, når der saves og hamres, kan det være vanskeligere at stoppe op, når der koges, steges eller bages, og dermed er der også forskellige betingelser for at stoppe op og sætte fokus på sprog og tekster i de forskellige praktiske læringsrum i erhvervsuddannelserne. Samtidig er der stor forskel på, hvilken rolle fagtekster traditionelt spiller i den praksisrettede undervisning i erhvervsuddannelserne. Mens opskriften som tekstgenre har en naturlig plads i arbejdet med gastronomi, kan det være vanskeligere at få øje på, hvad der gælder som fagtekster i byggeteknik.

De fire arbejdsgruppers første opgave var således at indkredse, hvad det uddannelsesdanske i netop deres undervisningsforløb bestod i. Som en støtte i dette konkretiseringsarbejde blev der fastlagt fire fælles fokusområder, som arbejdsgrupperne orienterede sig mod i planlægningen af undervisningsforløbene:

- 1 Der skal indgå arbejde med ord-/billedkort med fokus på centralt ordforråd
- 2 Der skal indgå eksplicit arbejde med en relevant faglig tekst
- 3 Der skal indgå en form for dictogloss eller lignende aktivitet med fokus på mundtlighed og interaktion
- 4 Der skal indgå et element af arbejde på/med andre sprog end dansk

Bag de fire fokusområder ligger en bestræbelse på at gøre det erhvervsfaglige sprog aktivt for eleverne – i Uddannelsesdansk skulle modtagelsesklasseleverne ikke alene lytte, se, tage imod instruktioner og selv prøve sig frem; ambitionen var derimod, at eleverne selv aktivt skulle anvende det erhvervsfaglige sprog, både mundtligt og skriftligt. Det var ligeledes en ambition at få fagets tekster til at træde tydeligt frem for eleverne og give eleverne mulighed for at interagere med teksterne. Endelig var det afgørende at skabe muligheder for, at eleverne fik mulighed for at trække på deres samlede sproglige repertoire i mødet med det erhvervsfaglige sprog og tekster. Oversigten på side 12 og 13 giver et overblik over, hvordan de fire fokusområder udmøntede sig i de forskellige undervisningsforløb.

Projektforløbet i Uddannelsesdansk

Projektperioden i Uddannelsesdansk strækker sig fra 1. januar 2021 til 1. august 2022. Uddannelsesdansk er således gennemført med corona som blind makker og afviklet i en tid præget af skiftende smittetal og restriktioner. Det har naturligt medført justeringer og omlægninger undervejs, men ikke til gennemgribende ændringer af det planlagte projektforløb.

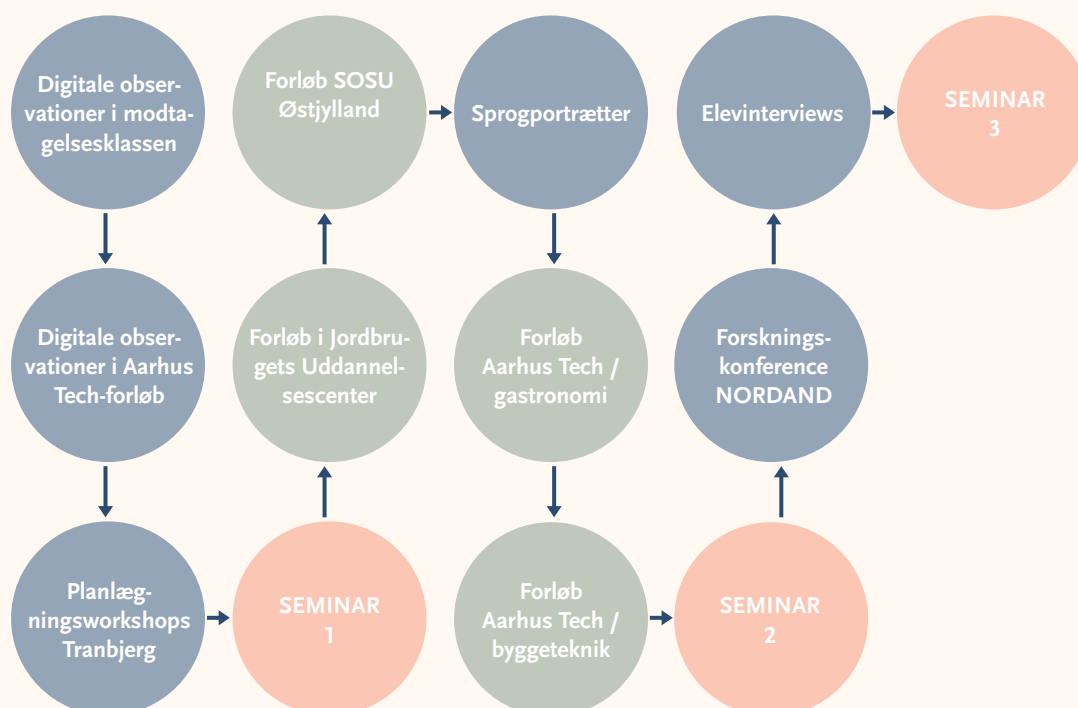
I projektets indledende forberedelsesfase fra januar til juni 2021 foretog VIA-forskerne åbne observationer, dels i modtagelsesklasserne på Tranbjergskolen og dels i forbindelse med gennemførelsen af et undervisningsforløb i samarbejde mellem modtagelsesklasserne og

Aarhus Tech i februar 2021. Mens undervisningen i modtagelsesklassen blev gennemført fysisk, blev Aarhus Tech-forløbet gennemført i et komplekst hybridformat, og alle observationer måtte gennemføres digitalt via google meet. Men uagtet det komplekse undervisnings- og observationsformat gav observationerne et godt grundlag for det videre planlægningsarbejde, og observationerne dannede afsæt for et pilotforløb, hvor VIA-forskerne og modtagelsesklasselærere og -pædagoger fra Tranbjergskolen i to sammenhængende workshops mødtes til fælles planlægning af det videre forløb i Uddannelsesdansk.

I den centrale praksisfase fra august 2021 til februar 2022 blev de fire undervisningsforløb på erhvervsuddannelserne gennemført. Praksisfasen blev indledt med et opstartsseminar i august for den samlede projektgruppe. Her blev der etableret et fælles afsæt for det videre arbejde, og de fire arbejdsgrupper mødtes for første gang. Herefter arbejdede grupperne selvstændigt med planlægning, gennemførelse og evaluering af et undervisningsforløb i en af erhvervsuddannelserne – først Jordbrugets Uddannelsescenter i oktober 2021, så SOSU Østjylland i december 2021 og til sidst Aarhus Tech/gastronomi i januar 2022 og Aarhus Tech/byggeteknik i februar 2022. På trods af udbredt coronasmitte lykkedes det at gennemføre alle fire forløb som planlagt – dog med nødvendige justeringer og spontane omrokeringer og justerede deltagerantal i perioder med høj smitte.

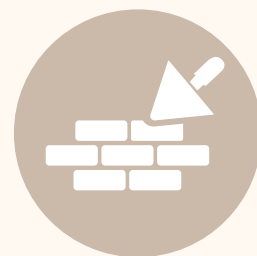
Herefter fulgte projektets analyse- og refleksionsfase fra marts til juni 2022, hvor erfaringerne fra de fire undervisningsforløb blev analyseret ved et midtvejsseminar i marts og et afsluttende seminar i juni. I denne fase gennemførte VIA-forskerne desuden interviews med modtagelsesklasseeleverne, udarbejdede sprogportrætter med udvalgte modtagelsesklasseelever og fremlagde foreløbige erfaringer og resultater fra projekt Uddannelsesdansk for et nordisk forskningspublikum ved forskningskonferencen NORDAND i Reykjavík i maj 2022.

Herunder ses projektførløbet i Uddannelsesdansk i oversigtform. De fire undervisningsforløb i erhvervsuddannelserne er markeret med grøn, de tre seminarer for den samlede projektgruppe med orange og VIA-forskningsgruppens aktiviteter med blå:

	Jordbrugets Uddannelsescenter	SOSU Østjylland
<p>1. Der skal indgå arbejde med ord-/billedkort med fokus på centralt ordforråd</p>	<p>I forberedelsesfasen lærergennemgang af nyt ordforråd. Etablering af vægordbog med A4-fotos af udvalgte fagtermer. Eleverne matcher forklarende ordkort med fotos og oversætter til egne stærkeste sprog.</p>	<p>Eleverne arbejder i forberedelsesfasen med kroppens ydre dele ved at indsamle ord og tegne. I forløbet arbejder de med match-øvelser i relation til kroppens indre organer, hvor der indgår ord og billeder samt skriver korte forklaringer til organernes funktioner i flerkolonnenotater</p>
<p>2. Der skal indgå eksplicit arbejde med en relevant faglig tekst</p>	<p>Eleverne ser videoinstruktionen 'Opmåling af retvinklet trekant' produceret af faglærer og arbejder med lærerkonstrueret instruerende tekst 'Min første terrasse' med ledsagende fotos.</p> <p>Gennemgang af plantegning til terrasse ved faglærer inden arbejdet med terrassen påbegyndes.</p>	<p>Eleverne møder de instruerende tekster 'At hjælpe borgeren op i sengen' og 'At flytte borgeren i sengen' i både mundtlig form og skriftlig form (pusletekst). Eleverne møder en konkret borger-case i arbejdet med 'livshistorier' og skriver egne livshistorier</p>
<p>3. Der skal indgå en form for dictogloss eller lignende aktivitet med fokus på mundtlighed og interaktion</p>	<p>Under forløbet to sorteringsøvelser, hvor eleverne forhandler om at genskabe og sprogliggøre rækkefølge i opmålingsproces og anlægsproces ved hjælp af fotos. I efterbehandlingsfasen fremadskridende brainstorm og enten hultekst eller dictogloss om ugens forløb</p>	<p>Eleverne deltager i en variant af dictogloss i forbindelse med arbejdet med 'livshistorier' og møder en hultekst med fokusord</p>
<p>4. Der skal indgå et element af arbejde på/med andre sprog end dansk</p>	<p>I forberedelsesfasen oversættelse af udvalgte fagtermer fra anlægsteknik til egne stærkeste sprog. Gennem forløbet daglig logbog på dansk og/eller egne stærkeste sprog og udstrakt brug af engelsk som støttesprog. Introduktion til latinske plantebetegnelser som led i forløbet. I efterbehandlingen brug af elevernes samlede sproglige repertoire under fremadskridende brainstorm</p>	<p>Eleverne oversætter ordforråd knyttet til omsorg og omsorgsopgaver til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Under forløbet arbejder eleverne med at skrive om centrale organer på stærkeste sprog</p>

Aarhus Tech /gastronomi	Aarhus Tech /byggeteknik
<p>Eleverne arbejder i forberedelsesfasen med arbejdsark med billeder af centrale køkkenredskaber og måleenheder, som de oversætter til egne stærkeste sprog</p>	<p>Fotoplancher med</p> <p>a) centrale værktøjer, materialer og</p> <p>b) faser i byggeprocessen som led i opbygning af forforståelse i forberedelsesfasen i modtagelsesklassen og som vægordbog gennem forløbet</p>
<p>Gennem forløbet fokus på madopskriften som genre. Eleverne læser og bruger først danske madopskrifter og udarbejder efterfølgende egne opskrifter; først på egne sprog og siden oversættes de til dansk. Eleverne skriver om egne madlavsprocesser i padlet</p>	<p>Løbende inddragelse af autentiske, multimodale tekster gennem forløbet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videoklip fra tv-programmet Nybyggerne med fokus på svære ord, når man bygger • Plantegning som tekstgenre • Byggetilladelse som tekstgenre • Videoklip fra Videncentret Bolius, hvor fagekspert fortæller om byggetilladelse • Videoklip og udskrift af ejendomsmæglerens positivt ladede præsentation af bolig
<p>Eleverne præsenterer egne retter og opskrifter for hinanden i stilladserede mundtlige præsentationer ved forløbets afslutning</p>	<p>Eleverne forbereder og optager videopræsentationer af egne huse med brug af 'plus-ord' med inspiration fra ejendomsmæglerens brug af positivt ladede adjektiver i video- og tekstpræsentationer af boliger til salg</p>
<p>Oversættelse af centralt ordforråd til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Aktivt arbejde med at oversætte opskrifter fra egne sprog eller engelsk til dansk under forløbet</p>	<p>Oversættelse af centralt ordforråd til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Desuden udstrakt brug af engelsk som støttesprog gennem undervisningsforløbet</p>

Tværgående erfaringer fra Uddannelsesdansk

I de fire forløbsbeskrivelser redegør vi for centrale erfaringer fra de gennemførte undervisningsforløb. Rammen for arbejdsgruppernes udvikling af undervisningsforløbene har grundlæggende været den samme: Der har været arbejdet med sprog- og tekstaktiviteter før, under og efter forløbene på erhvervsuddannelserne, og arbejdsgrupperne har orienteret sig mod de fire fælles fokusområder (visuelt arbejde med centralt ordforråd, eksplicit tekstarbejde, arbejde med mundtlighed og inddragelse af andre sprog end dansk).

I de konkrete forløb er de forskellige faser og fokusområder vægtet forskelligt, ligesom fokus er lagt forskelligt i de fire forløbsbeskrivelser i dette inspirationsmateriale. I forløbsbeskrivelsen fra Jordbrugets Uddannelsescenter er det særligt efterbehandlingen i modtagelsesklassen, der trækkes frem gennem en næranalyse af elevernes engagement i aktiviteten fremadskridende brainstorm. I forløbsbeskrivelsen fra SOSU Østjylland stilles der skarpt på et enkelt indholdselement i det gennemførte undervisningsforløb, nemlig fokuseret arbejde med plejesengen, som blev forberedt i modtagelsesklassen og blev videreudviklet i undervisningsforløbet. I de to forløbsbeskrivelser fra Aarhus Tech er hovedfokus på selve undervisningsforløbet på erhvervsuddannelsen, men snittet lægges forskelligt: Mens forløbsbeskrivelsen fra Aarhus Tech/gastronomi går tæt på en enkelt elevs læringsproces, lægges der i forløbsbeskrivelsen fra Aarhus Tech et tværsnit på inddragelse af hverdagens autentiske byggetekster ugen igennem.

For alle forløbsbeskrivelser gælder det, at der er gjort langt flere værdifulde erfaringer end dem, der har kunnet få plads i de relativt korte beskrivelser i dette inspirationsmateriale. Afslutningsvis anlægger vi derfor et tværsnit på de fire gennemførte forløb og trækker tre overordnede erfaringer frem:

1 At samarbejde om at hente og bruge sprog og tekster før, under og efter forløbene:

Faglærere, modtagelsesklasselærere og -pædagoger og modtagelsesklasselever peger samstemmende på, at der er stor værdi i det styrkede samarbejde om fagområdernes sprog og tekster, som er kernen i projekt Uddannelsesdansk. Faglærerne oplever, at modtagelsesklasseleverne i kraft af modtagelsesklasselærere og -pædagogers for forståelsesarbejde i modtagelsesklassen møder op til undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne med et styrket udgangspunkt, både fagligt og sprogligt, og derfor også vender tilbage til modtagelsesklassen med et større udbytte end i tidligere forløb. Modtagelsesklasseleverne giver ligeledes udtryk for, at det hjælper dem at blive klædt fagsprogligt på forud for undervisningsforløbene, og modtagelsesklasselærere og -pædagoger fremhæver, at det ligeledes understøtter elevernes muligheder for aktiv deltagelse under forløbene. Det er samtidig en vigtig fælles erfaring, at der er brug for fokus i udvælgelsen af, hvilke dele af de relevante sprog- og tekstpraksisser der skal arbejdes med. Jo mere afgrænset det sproglige fokus er, jo bedre muligheder for fordybelse, gentagelse og sammenhæng bliver der i det sprogidaktiske arbejde. Det kommer tydeligt til udtryk i det fokuserede arbejde med plejesengen i forløbet på SOSU Østjylland, men kan ligeledes findes i det løbende fokus på genren madopskrift i forløbet på Aarhus Tech/gastronomi eller i det gennemgående fokus på at bygge hus og tilhørende byggetekster på Aarhus Tech/byggeteknik.

2 Et fleksibelt tekstbegreb:

Når vi ser på tværs af de fire undervisningsforløb, er det iøjnefaldende, hvor store forskelle der er på de tekster, der er inddraget i forløbene, og de tekstpraksisser, modtagelsesklasseeleverne indgår i. Det er ikke i alle fagområder lige oplagt at få øje på, hvad der gælder som relevante fagtekster. På Aarhus Tech/gastronomi er der en oplagt fagtekst: Madopskriften. En tekstgenre, som de fleste umiddelbart kender til. Men for modtagelsesklasseeleverne viste det sig at være en udfordrende genre, som det krævede et stort stilladserende arbejde at gøre aktiv, tilgængelig og vedkommende for eleverne, så den reelt kunne støtte deres madlavningsprocesser. I arbejdet med plejesengen på SOSU Østjylland var der til gengæld ikke umiddelbart en eksisterende skriftlig tekst at tage afsæt i, så her bestod arbejdet i at skriftliggøre den mundtlige instruktion, så den kunne gøres til omdrejningspunkt for tekstarbejde. På Aarhus Tech/byggeteknik viste der sig stort potentiale i at bringe hverdagens autentiske byggetekster ind i læringsrummet – byggetilladelser, ejendomsmægleres boligbeskrivelser – og dermed bringe verden og samfundet ind i faglokalet. På Jordbrugets Uddannelsescenter blev en klassisk forforståelsesaktivitet – fremadskridende brainstorm – omformet til en ressource i efterbehandlingen af forløbet, og eleverne skabte her deres egne jordbrugsfaglige tekster. Vores samlede erfaringer peger på, at det er afgørende at tænke åbent og fleksibelt om, hvad der kan gælde som tekster i det praktiske læringsrum.

3 At skrive sig til læring i det praktiske læringsrum:

Elevernes skriveprocesser er ofte ikke i forgrunden i praktisk orienterede læringsrum som dem, modtagelsesklasseeleverne har mødt i undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne. Men også her kan det være værdifuldt at skabe mulighed for, at eleverne skriver sig til læring – også selvom der er stor forskel på, hvor stor erfaring de har med at skrive på dansk. At skrive bidrager til, at eleverne stopper op og fæstner sig ved både faglige og sproglige pointer, som bliver bearbejdet og fastholdt gennem skrivningen. I forløbene har vi derfor prøvet os frem med meget forskellige skriveprocesser og -opgaver. Modtagelsesklasseeleverne har skrevet klassiske logbogstekster på papir, men også prøvet kræfter med digitale padlet-tekster, hvor de på deres mobiltelefoner har mulighed for at kombinere skrift, foto, video og indtaling. De har brugt Google Translate, hvor det har været nødvendigt og hensigtsmæssigt, og de har fået erfaring med at skrive fagligt både før, under og efter forløbene i erhvervsuddannelserne, ofte understøttet af visuelt materiale eller muligheden for at trække på deres erfaringer fra andre sprog end dansk i skriveprocesserne. Vores samlede erfaringer peger på, at det er værdifuldt at overveje, hvordan skriveprocesser kan integreres fleksibelt og meningsfuldt – også i praktisk orienterede læringsrum.

I forløbsbeskrivelserne fra Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland, Aarhus Tech/gastronomi og Aarhus Tech/byggeteknik udfoldes disse erfaringer i tilknytning til de konkrete gennemførte undervisningsforløb. Men pointerne kan uden videre flyttes fra en uddannelses-kontekst til en anden.

B

AT ANLÆGGE TERRASSE PÅ UDDANNELSESDANSK

Erfaringer fra forløbet på Jordbrugets Uddannelsescenter

*Winnie Østergaard, VIA University College i samarbejde med
David Nielsen Serve og Henrik Holst Nielsen,
Tranbjergskolen og Thomas Elleriis-Jørgensen,
Jordbrugets Uddannelsescenter*

Projekt 'Min første terrasse' som omdrejningspunkt

I dette afsnit beskriver vi erfaringer fra undervisningsforløbet på Jordbrugets Uddannelsescenter. I forløbet er anlægsteknik i fokus, og arbejdsgruppen bestod af faglærere på anlægsgartneruddannelsen Thomas, modtagelsesklasselærerne David og Henrik og Winnie fra VIA University College. Undervisningsforløbet var det første af de fire forløb i Uddannelsesdansk og fandt sted i oktober 2021. 20 elever fra tre forskellige modtagelsesklasser fra Tranbjergskolen drog sammen med deres lærere David og Henrik afsted for at prøve kræfter med elementer fra anlægsgartneruddannelsen.

Et centralt omdrejningspunkt fra tidligere forløb på Jordbrugets Uddannelsescenter har været elevernes arbejde i den store arbejdshal, kaldet Sandkassen, hvor eleverne selv anlægger en terrasse og sætter planter og buske omkring. I dette projekt, 'Min første terrasse', kan både Jordbrugets Uddannelsescenter og Tranbjergskolen mødes om et fælles matematikfagligt stof, nemlig i anvendelsen af Pythagoras' læresætning, der anvendes, når der skal foretages opmåling af retvinklede trekanter, og terrassers areal beregnes. Dette fokus valgte arbejdsgruppen at fastholde og videreudvikle gennem nye sprog- og tekstbaserede før-, under- og efteraktiviteter.

Anlægsgartnerens sprog- og praksislandskab

Som en del af planlægningen af forløbet besøgte Winnie Jordbrugets Uddannelsescenter og overværede Thomas' undervisning på anlægsgartneruddannelsens grundforløb for at få et indblik i det sprog- og praksislandskab, som modtagelsesklasseeleverne ville møde. Denne dag foregik det meste af undervisningen netop i den store hal, hvor eleverne i par afsluttede arbejdet med at anlægge en terrasse og løbende præsenterede deres terrasse for en af holdets to undervisere.

Som anlægsgartner beregner og opmåler man terrasser, anvender arbejdstegninger og andre instruerende tekster som planlægningsredskab. Man søger information om planter, så man kan argumentere for valg af materialer, planters placering og pleje. Man skriver noter på forskellig vis – fx på mobilen eller med blyant i et lille hæfte, der kan være i en lomme – så man har støtte, når man eksempelvis skal argumentere for måden, man har valgt at placere planter og buske på i forhold til lys og skygge ved en nyanlagt terrasse. Samtidig er der også et sikkerhedsaspekt ved arbejdet som anlægsgartner; man må kunne læse og forholde sig til sikkerhedsinstruktioner, betjene maskiner og tage vare på egen og andres sikkerhed ved at holde pauser, løfte korrekt og sørge for orden, så redskaber ikke ligger og flyder og udgør en sikkerhedsrisiko, fordi andre kan falde over dem. Man arbejder ofte i makkerpar om de konkrete opgaver, der udføres (anlægsopgaver, kørsel, kundekontakt osv.), så der er også brug for sprog til at samarbejde, opmuntre hinanden, lave sjov med hinanden, få det hele til at glide og til at løse arbejds konflikter. I undervisningsforløbet var det vores ambition at lade modtagelsesklasseeleverne få indblik i dette sprog- og praksislandskab.

Oversigt over undervisningsforløbet

Modtagelsesklasseeleverne blev i forhold til arbejdet med at anlægge terrasser organiseret i 6 grupper af 3 elever samt et enkelt makkerpar. Hver gruppe anlagde i løbet af ugen deres første terrasse i Sandkassen. Efter en introduktion til uddannelsesstedet og rundvisning på skolens grønne områder mandag gik arbejdet med terrassen i gang. Først blev eleverne introduceret til en arbejdstegning og beregningsmetoder, og de trænede cirkelslag for at kunne måle korrekt op til terrasserne. Efter udlevering af sikkerhedsstøvler gik arbejdet med gruppens terrasse i gang i Sandkassen. Sideløbende blev eleverne introduceret til plantekendskab og prøvede at plante hæk, og fredag blev projektet afsluttet ved, at eleverne valgte planter til deres terrasser og satte dem ved siden af deres terrasse. Hver enkelt gruppe præsenterede deres arbejde – terrassen – og modtog kritik. Til slut skulle der ryddes op, og alle terrasser skulle fjernes igen.

Figur 1: Den anlægstekniske proces i ugens løb

I arbejdsgruppen tilrettelagde vi et fagsprogligt fokus gennem en række udvalgte aktiviteter tænkt som før- under- og efteraktiviteter på langs af forløbet. I før-fasen, som fandt sted på Tranbjergskolen før undervisningsforløbet på Jordbrugets Uddannelsescenter, samlede David og Henrik alle modtagelsesklasseeleverne til tre lektioner, hvor de fik nyt input i form af ordforråd om redskaber, planter og andet, som de ville møde på Jordbrugets Uddannelsescenter samt forforståelse i forhold til anvendelsen af det fælles matematikfaglige stof. I under-fasen, dvs. det ugelange undervisningsforløb på Jordbrugets Uddannelsescenter, skrev eleverne hver dag ved dagens slutning logbog. Midt på ugen var der desuden indlagt en lektion med sorteringsøvelser med afsæt i det faglige stof, som eleverne netop havde arbejdet med og med fokus på at genetablere rækkefølge i arbejdsprocessernes trin, hvad enten det drejede sig om at slå cirkelslag eller at anlægge en terrasse. Efter-aktiviteterne blev gennemført tilbage på Tranbjergskolen i 2-3 lektioner i de enkelte modtagelsesklasser og bestod af to aktiviteter, først en fremadskridende brainstorm med fokus på elevernes interaktion og skrivning, derpå endnu en aktivitet med fokus på interaktion, læsning og lytning. Den fremadskridende brainstorm vender vi tilbage til.

FØR (på Tranbjergskolen)	UNDER (på Jordbrugets Uddannelsescenter)	EFTER (tilbage på Tranbjergskolen)
<ul style="list-style-type: none"> • Præsentation af nye ord • Match ord og forklaring • Oversæt nye ord og lav egen ordbog • Se videoinstruktion "Opmåling af retvinklet trekant" produceret af faglærer Thomas • Afprøve cirkelslag 	<ul style="list-style-type: none"> • Daglig logbog, enten analogt eller digitalt. Eleverne kunne tegne, skrive og bruge fotos • Sorteringsøvelser: <ol style="list-style-type: none"> 1. Genskabe og sprogliggøre rækkefølge i opmålingsproces ved hjælp af stillbilleder fra videoen "Opmåling af retvinklet trekant" 2. Genskabe og sprogliggøre rækkefølge i anlægsprocessen ud fra foto og tekstinstruktion 	<ul style="list-style-type: none"> • Fremadskridende brainstorm • Dictogloss eller hultekst om ugens forløb (udarbejdet i tre sværhedsgrader, den enkleste med både skrift og fotos)

Figur 2: Det samlede forløb med før-, under- og efter-fase

Fremadskridende brainstorm: En aktiv dialog

I det følgende sætter vi fokus på efterbehandlingen af forløbet, som fandt sted på Tranbjergskolen efter undervisningsforløbet på Jordbrugets Uddannelsescenter. "Hvad har I lavet, og hvad har I lært?". Dette spørgsmål var omdrejningspunktet for den første efter-aktivitet, som af en række årsager – herunder temaugen og efterårsferie – blev gennemført næsten en måned efter, at modtagelsesklasseleverne havde været på Jordbrugets Uddannelsescenter. Som en måde at bearbejde oplevelserne på havde arbejdsgruppen valgt at gennemføre en såkaldt fremadskridende brainstorm, hvor eleverne cirkulerede mellem tre plancher med overskrifterne 'Planterne', 'Redskaberne' og 'Terrassen'.

Hvad er en fremadskridende brainstorm?

(progressive brainstorm)

Hver elevgruppe får et stort stykke papir med et udsagn i midten, fx 'Hvad vi ved om det konkrete emne'. Hver gruppe får en tusch i en særlig farve. Som gruppe brainstormer eleverne om, hvad de allerede ved om emnet, og de skriver ord og begreber ned, som de forbinder med emnet, rundt om en cirkel i midten af papiret. Efter nogle få minutter bevæger gruppen sig videre til en ny gruppes bord. De efterlader deres eget brainstormpapir på det bord, de forlader, men tager deres farvede tusch med sig. På den næste gruppes brainstormpapir tilføjer de nu deres egne ideer og bruger den forudgående gruppes ideer som springbræt til at udtrykke ting, de ikke selv havde tænkt på tidligere eller tilføjer ting, som de synes mangler. Grupperne fortsætter med at bevæge sig rundt mellem alle brainstormpapirer, indtil de har tilføjet noget til alle papirer og er tilbage ved deres udgangsstation. Hver gruppe diskuterer nu, hvad der er blevet tilføjet på deres oprindelige brainstormpapir, noterer sig relevante tilføjelser eller kritiserer det, de eventuelt er uenige i. Til slut placeres alle brainstormpapirer på væggen, og hver gruppe rapporterer kortfattet om, hvad de har lært fra deres eget arbejde og fra de andre grupper. På den måde skaber en fremadskridende brainstorm fælles viden i klassen og hjælper læreren til at evaluere elevernes aktuelle viden og tænkning omkring et emne.

Se fx [youtube.com/watch?v=flc92yo-eG4](https://www.youtube.com/watch?v=flc92yo-eG4) for en introduktion til aktiviteten.

Oprindelig er en fremadskridende brainstorm tænkt som en før-aktivitet i starten af et forløb. Vi brugte den i stedet som en efter-aktivitet og havde valgt de tre overordnede emner ud. Emnerne anlagde hver en relevant vinkel på arbejdet på Jordbrugets Uddannelsescenter samtidig med, at emnerne oplagt overlappede hinanden. Den fremadskridende brainstorm skulle give modtagelsesklasseeleverne mulighed for at genopfriske, aktivere og reflektere over deres erfaringer fra forløbet – både sprogligt og fagligt. Som tidligere nævnt blev aktiviteten gennemført som den første af i alt to efter-aktiviteter, og her kom den samtidig til at fungere som en før-aktivitet til den efterfølgende hultekst eller en dictogloss om ugen på Jordbrugets Uddannelsescenter.

Den fremadskridende brainstorm satte elevernes erfaringer i spil på en måde, der tydeligt engagerede eleverne i arbejdet med sprog, tekst og fag. Modtagelsesklasselærer Henrik udtrykte det sådan efter den første afprøvning af aktiviteten, der fandt sted i hans modtagelsesklasse.

"Meget, meget positivt overrasket over, at de faktisk går til opgaven så fokuserede, som de gør. At de egentlig slipper alt, hvad der hedder fis og ballade, og så sætter sig ind i okay, det er det, vi bliver bedt om, og så går vi i krig med det her og siger den her opgave, det kan jeg godt løse"

På samme tid fungerede det også godt, at den fremadskridende brainstorm synes at tilbyde den enkelte elev en lige tilpas udfordring – uanset hvor langt han eller hun var er kommet i sin dansktilegnelse. Modtagelsesklasselærer David formulerede det på denne måde:

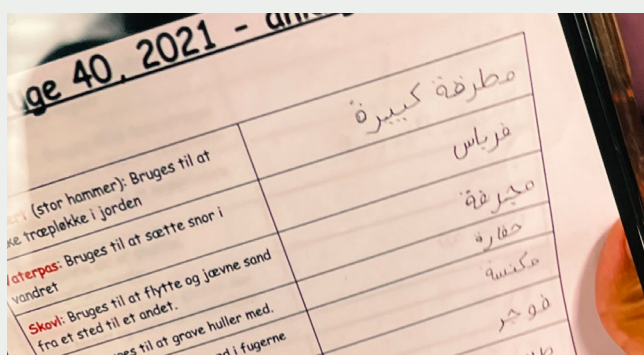
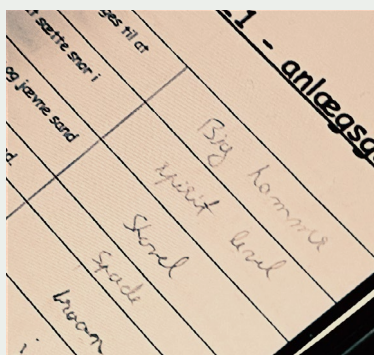
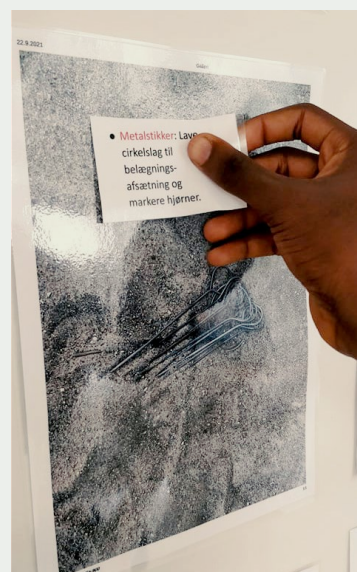
”

Jeg synes jo, det var en rigtig god aktivitet for dem, altså det var meget konkret, fordi de havde oplevet det på deres egen krop og kunne relatere til billederne, og så kom sproget lige så langsomt på. De havde god støtte også - jeg så flere af dem gå ind og så kigge på tavlen med vægordbogen. Det var rigtig fint. Og de kunne egentlig gøre det på det niveau, som de egentlig var på – netop på den måde, opgaven var lagt op. Man kunne tegne, man kunne skrive enkeltord, eller man kunne lave sætninger, hvis man kunne det, så kunne man hægte det op på billeder, man kunne klippe ud. Det synes jeg fungerede rigtig godt.

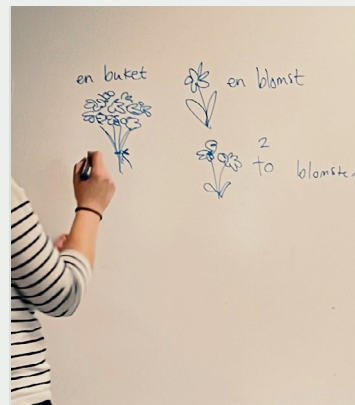
Afprøvningen i de to andre modtagelsesklasser bekræftede det positive førstehåndsindtryk af aktiviteten. I det følgende dykker vi derfor ned i den fremadskridende brainstorm og dens sprogdidaktiske potentiale.

Forarbejdet: At sikre tilgængelige ressourcer

Da det var lang tid siden, eleverne arbejdede med at anlægge terrasse på Jordbrugets Uddannelsescenter, overvejede vi i arbejdsgruppen nøje, hvilke ressourcer vi kunne gøre tilgængelige og dermed støttende for eleverne undervejs i aktiviteten. En vigtig ressource bestod af den vægordbog, som eleverne mødte allerede i før-fasen som optakt til besøget på Jordbrugets Uddannelsescenter, og hvor blandt andet centrale redskaber fra Jordbrugets Uddannelsescenter var affotograferet – eksempelvis metalstikkerne, som ses på fotoet til højre. I før-fasen havde eleverne efter at have matchet foto med forklaring selv oversat de nye termer til sprog, som de var mere fortrolige med end dansk. Deres arbejdsark med oversættelser tog de efterfølgende et foto af, som var tilgængeligt for dem på mobiltelefon eller uploadet til deres elektroniske logbog. Elevernes mobiltelefoner blev også anvendt som en ressource med adgang til oversættelsesmuligheder, herunder Google Translate.

Derudover var en lang række fotos fra arbejdsdagene på Jordbrugets Uddannelsescenter gjort tilgængelige for eleverne, så de kunne vælge og klippe fotos ud og lime dem fast på brainstormplancherne – både fotos, som Winnie havde taget i løbet af ugen og fotos fra en elektronisk klasseløgbog. Nogle af eleverne havde selv fotos og noter fra ugens arbejde på deres mobiltelefoner. Endelig havde eleverne under aktiviteten også adgang til hinanden som ressource – både inden for og på tværs af grupperne – ligesom lærere og pædagoger i rummet kunne inddrages som støtte, fx da modtageklassepædagog Esther spontant brugte tavlen til at tegne i forbindelse med en ordforklaring.

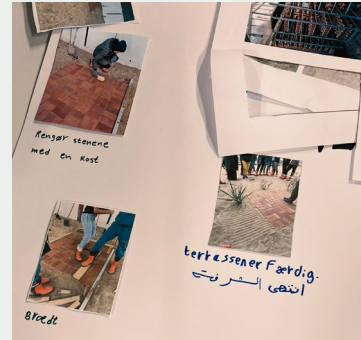
I det følgende zoomer vi ind på arbejdsprocesserne, som de kom til udtryk i elevernes intense arbejde med én af de tre plancher – 'Terrassen'. Som i resten af inspirationsmaterialet er alle elevnavne pseudonymer.

En planche bliver til...

Ali og Mustafa med blå tusch er første gruppe ved terrasseplanchen. De vælger et foto fra den afsluttende præsentation af terrasser. Under fotoet skriver Ali på dansk "terrassen er færdig", hvorefter Mustafa tilføjer en billedtekst på arabisk nedenunder. Det næste foto, de vælger, viser en terrasse, hvor næsten alle sten er lagt. Igen skriver Ali billedteksten på dansk "de lægger sten", og Mustafa tilføjer billedtekst på arabisk. Det sidste foto, som de når at tilføje planchen, viser en terrasse, hvor alle sten er lagt, og hvor to af deres klassekammerater er i gang med at rette terrassen op ved at gå stenene efter for at sikre sig, at fugerne fremtræder lige. Her tilføjer Ali billedteksten "stenlægningen er færdig", og Mustafa skriver igen en billedtekst på arabisk nedenunder.

Parvaneh, Imam og Karmen med mørkegrøn tusch er næste gruppe ved planchen. De vælger fotos ud, der fortsætter, hvor den forrige gruppe slap. Deres første billede viser, hvordan fliserne, når de er færdigrettede, skal stemples på plads ved hjælp af et bræt, og deres billedtekst bliver et enkelt ord 'Brædt'. Senere i processen skal overskydende sand fejes væk fra fliserne, og de tilføjer teksten "Rengør stenene med en kost". Til slut placerer de to fotos i det fjerneste hjørne af planchen med teksten "Indledende plan for terrassen" og "Afslutning af terrassen".

José og Eduardo med pink tusch er sidste gruppe ved terrasseplanchen. De tilføjer to fotos nederst til højre tæt på de fotos, som blå gruppe satte på. De vælger først et foto, hvor deres engelske billedtekst forklarer, hvorfor der skal sand i fugerne mellem fliserne: "Putting sand to make the stone stick together". Herefter vælger de et foto fra oprydningssfasen til slut, og i billedteksten skriver de "Plants ogs sten". Øverst til venstre tilføjer de også to fotos. Til det første skriver de på dansk "terrassen er næsten færdig". Deres sidste foto viser, hvordan to af deres klassekammerater retter stenene op efter faglærer Thomas' anvisninger. Fotoet får den danske billedtekst "Efterlader lidt plads til at lægge sand".

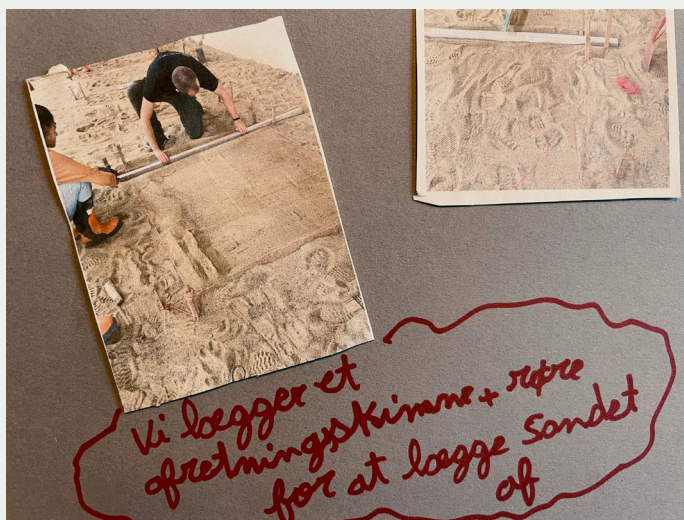
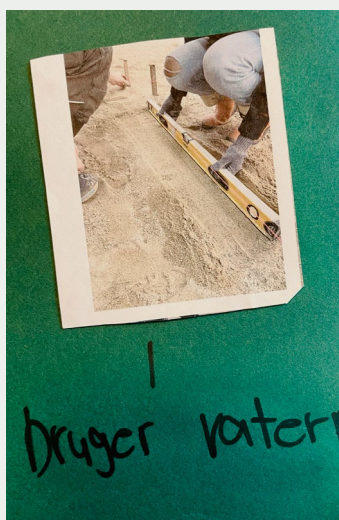

Den færdige planche efter fremadskridende brainstorm ud fra emneordet 'Terrassen'

Betragter man den færdige planche, viser den stort set hele processen med at anlægge en terrasse (dog ikke den indledende del af terrassearbejdsgangen, hvor sandet jævnes ud med en asfaltrager; der slås cirkelslag i sandet og måles op med vaterpas og sættes pløkker). De udvalgte fotos tilføjer hver især nye aspekter af arbejdsprocessen. Allerede i den blå gruppes arbejde med terrasseplanchen er det interessant at se det fagsprog, de får skrevet frem. I deres billedtekster udtrykkes først den aktive handling gennem den aktive nutidsform (processen) *'lægger sten'*, og derefter anvendes nominaliseringen *'stenlægningen'* til at beskrive, at handlingen er afsluttet. Måske er udtrykket *'stenlægningen'* et udtryk som Google Translate har foreslået dem – måske har de fået det foreslået af en kammerat eller en lærer eller pædagog? Ikke desto mindre er de to udtryk i drengenes arbejde sat i spil side om side. Andre udtryk fra planchen såsom *'putting sand to make the stone stick together'* i den pink gruppe er udpræget hverdagsproglige. Fra fotos af arbejdsprocessen og observationsnoter kan vi se, at Parvaneh fra den grønne gruppe var optaget af ordet *'belægning'*, men det kom ikke med på planchen. Tilsvarende fik en elev fra pink gruppe noteret fagordet *'bort'* (her betegnelsen for kanten af belægningsmønstret) på en lille lap papir, men dette udtryk fandt heller ikke vej til den endelige planche. Men at ikke alle sproglige udtryk og overvejelser kommer på den endelige planche betyder naturligvis ikke, at de ikke har været genstand for værdifuld sproglig refleksion undervejs i processen. Og netop for relativt nyankomne elever kan både hverdagsproglige termer og faglige termer være nye, og derfor er det vigtigt, at eleverne får mulighed med at arbejde med begge dele, sådan som det er tilfældet i den fremadskridende brainstorm.

Den fremadskridende brainstorm giver netop modtagelsesklasseleverne mulighed for at udtrykke sig om den anlægsgfaglige proces på det sproglige niveau, de befinder sig på – og på de sprog, de føler sig tryggest ved at skrive og udtrykke sig på. Denne spændvidde fra korte, enkle sætninger til mere udvidede sætningskonstruktioner på dansk fremgår af eksemplerne herunder taget fra terrasseplancher i den fremadskridende brainstorm i de to andre modtagelsesklasser.

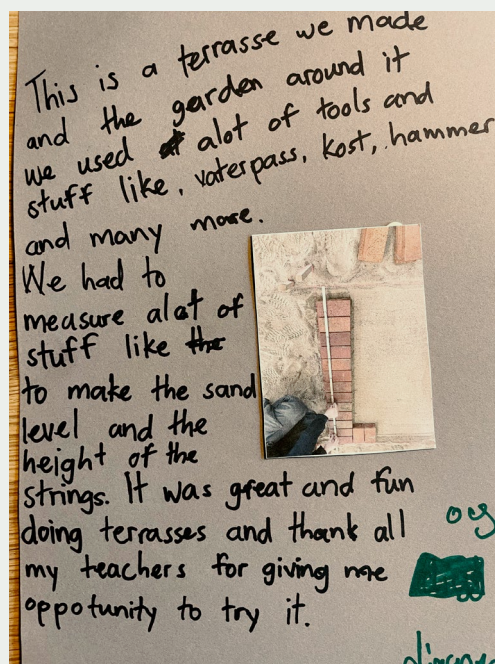
Samtidig er det kendetegnende for den fremadskridende brainstorm, at modtagelsesklasseleverne i arbejdet med opgaven indgår i og tager forskellige læser- og skriverroller på sig. Overordnet fungerer de som *tekstbrugere*, når de deltager i den komplekse sproglige og sociale aktivitet, som en fremadskridende brainstorm er. Som *tekstdeltagere* trækker de både på deres generelle viden om verden og specifikt på deres nylige erfaringer med at anlægge en terrasse. De fungerer som *tekstlæsere*, når de ankommer til en ny planche og skal forholde sig til, hvad der allerede står på planchen og brainstorme videre derudfra, og de agerer som *kodeknækkere* i deres arbejde med skriftens teknologi, når de anvender oversættelsesteknologier og arbejder med at formulere deres billedtekster så sprogligt præcist som muligt. Og nogle af eleverne agerer også som *tekstanalytiker*, når de kritisk vurderer, om det nu er det rigtige, der er med på planchen.

Som eksemplerne viser, anvender modtagelsesklasseleverne hele deres sproglige repertoire, når de skriver på plancherne i den fremadskridende brainstorm. Mange skriver på dansk, men der skrives også på arabisk, engelsk og de øvrige sprog, som eleverne kan, ligesom de indimellem blander sprogene for bedst at udtrykke deres deres pointer. Formålet med aktiviteten er netop, at eleverne aktualiserer deres erfaringer fra arbejdet med at anlægge terrassen, og at de aktiverer al den viden og alt det sprog, der er tilgængelige for dem.

Det var kendetegnende for samspillet mellem grupperne undervejs i den fremadskridende brainstorm, at de ivrigt iagttog hinandens processer og interagerede med hinanden undervejs. Måske fordi det netop var fotografier af dem selv og klassekammerater, som de kunne vælge imellem og skulle skrive om? Teksterne, der voksede frem på plancherne, var således ikke abstrakte faglige tekster, men tekster om dem selv – en slags identitetstekster.

I den afsluttende evaluering af undervisningsforløbet på Jordbrugets Uddannelsescenter udtrykte mange af eleverne stor tilfredshed med ugen, hvilket også fremgik af flere plancher.

Da vi som en del af projekt Uddannelsesdansk interviewede eleverne for at høre, hvad de havde fået ud af undervisningsforløbene på erhvervsuddannelserne, blev eleverne blandt andet spurgt, om de kunne se anlægsgartneruddannelsen som en fremtidsmulighed. Mange elever gav her udtryk for, at det var nyttigt at lære at lægge en terrasse og at få viden om at plante hæk. Det var viden og færdigheder, som de ville tage med sig fremover – også selvom de eventuelt ønskede sig andre uddannelsesveje.

Den fremadskridende brainstorm er en aktivitet, der tilbyder en bred vifte af udtryksmuligheder og refleksionsmuligheder for nyankomne modtagelsesklasseelever, og som egner sig godt til opsamling og konsolidering af faglige og sproglige indsigter

Terrassen som sprog, matematik, tekst og samfund – et fremadrettet blik

I denne forløbsbeskrivelse har vi fremhævet den fremadskridende brainstorm som en aktivitet, der tilbyder en bred vifte af udtryksmuligheder og refleksionsmuligheder for nyankomne modtagelsesklasseelever, og som egner sig godt til opsamling og konsolidering af faglige og sproglige indsigter. Disse erfaringer tager vi i arbejdsgruppen med os – både i arbejdet i modtagelsesklassen og erhvervsuddannelsen.

Ved den afsluttende evaluering af projekt Uddannelsesdansk, hvor alle fire arbejdsgrupper deltog, drøftede vi i arbejdsgruppen knyttet til Jordbrugets Uddannelsescenter, hvordan forløbet ville kunne udvikles og kvalificeres yderligere. Som matematiklærer i modtagelsesklassen fastslog Henrik, at det på trods af forarbejdet i modtagelsesklassen stadig var udfordrende for eleverne at udføre cirkelslag og forstå den bagvedliggende teknik, mens de arbejdede praktisk med det på Jordbrugets Uddannelsescenter. Der er således stadig potentiale, der kan udfoldes i samspillet mellem det matematikfaglige arbejde i modtagelsesklassen og i undervisningsforløbet på erhvervsuddannelsen.

Samtidig blev vi optaget og inspireret af forløbet på Aarhus Tech/byggeteknik, der var bygget op om, at modtagelsesklasseeleverne i løbet af ugen byggede et miniaturehus. Ville terrassen kunne forstås bredere – som en tekst i et socialemiotisk perspektiv? Man kan finde 'terrassetekster' mange steder: blogs, youtube, haveprogrammer om terrasser, ligesom der finder anlægsarbejde sted i mange forskellige sfærer fra privatsfæren til anlægsarbejder i det offentlige rum. Ville der kunne udvikles en tydeligere 'modeltekst', der kunne understøtte elevernes arbejde med at anlægge terrasse – en fysisk model med fliser, planter, træer og buske, der i bogstavelig forstand kunne samle arbejdet med anlæg og plantekendskab? Ville den aktuelle 'Vild med vilje'-trend kunne tænkes ind i modtagelsesklasseelevernes arbejde med terrasser, så undervisningsforløbet kom til at indeholde et samfundskritisk blik på have, natur og anlægsarbejde og på den måde bidrage til at ruste modtagelsesklasseeleverne til at forholde sig til og tage del i det danske samfund, som de er i gang med at finde fodfæste i?

PLEJESNGEN OG OMSORGSOPGAVEN PÅ UDDANNELSESDANSK

**Erfaringer fra forløbet på
SOSU Østjylland**

*Jannie Høgh Jensen, VIA University College
i samarbejde med Bo Lykke Fløe Hansen og Ali Akbar
Boladai, Tranbjergskolen og Lisbeth Voldby Pedersen,
SOSU Østjylland*

Afsnittet her beskriver praksiserfaringer fra ét af tre undervisningsforløb på SOSU Østjylland gennemført i december 2021. Arbejdsgruppen bestod af faglærer Lisbeth på Social- og sundhedsuddannelsen, modtagelsesklasselærer Bo og modtageklassespædagog Ali fra Tranbjergskolen og Jannie fra VIA University College. Den aktuelle elevgruppe bestod af 22 elever, hvoraf de fleste havde deltaget i det forudgående forløb på Jordbrugets Uddannelsescenter i oktober.

I denne beskrivelse er fokus på en del af ugens arbejde, hvor vi fokuserede på 'plejesengen', der indgår som centralt hjælpemiddel og arbejdsredskab for SOSU-hjælper/SOSU-assistenten i udførelsen af omsorgsopgaven.

At erfare og simulere omsorgsopgaven - det professionelle møde

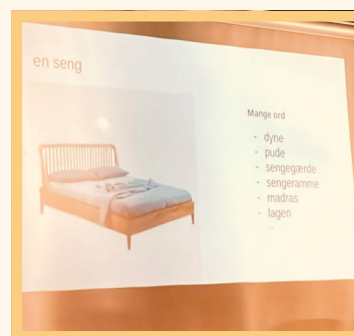
Forud for modtagelsesklasseelevernes forløb på SOSU-uddannelsen var vi i arbejdsgruppen optaget af, hvordan vi kunne skabe nogle gennemgående pædagogiske og didaktiske rammer for ugeforløbet på tværs af de SOSU-faglige indholdsområder, som eleverne skulle kunne navigere fagligt og sprogligt indenfor i ugens løb. Alle elever skulle udvikle læringserfaringer med at simulere omsorgsopgaven omkring plejesengen og lære om dens funktioner gennem det uddannelsesrelevante sprog, der knytter sig til *klargøring* og *indstilling* af sengen samt *placering* af borgeren i sengen.

Tidligere forløb på SOSU-uddannelsen havde rummet en ambitiøs introduktion til uddannelsens faglige bredde inden for naturfag og pleje/omsorg. Blandt andet havde eleverne tidligere besøgt et ældrecenter rammesat som 'det professionelle møde' med borgeren. Her var eleverne på forhånd blevet undervist i og havde etableret en forståelse for ældrekultur og havde simuleret 'den professionelle samtale' som led i omsorgsopgaven, før de mødte borgeren. Denne indholdsstruktur og autentiske læringskontekst tilbød en unik mulighed for at opleve kernen i SOSU-faget, idet eleverne fik erfaringer med at stille spørgsmål afpasset den sociale situation med den 'ægte' borger. Samtidig var det dog erfaringen, at den faglige bredde og de mange sproglige input hen over ugen havde udfordret modtagelsesklasseeleverne på at udlede de mere præcise faglige sammenhænge. De havde i al væsentlighed brug for mere tid til at stoppe op ved sprogets rolle i de nye SOSU-praksisser. Derfor var vi opsatte på at give eleverne mere tid til at dvæle ved sproget undervejs i vores forløb, så de opnåede dybere sproglige og faglige indsigter.

Sideløbende med at udvikle erfaringer med sprog i SOSU-praksis havde eleverne også brug for tid til at få indblik i, at ældrepleje i en dansk kulturel kontekst – ud over at være en institutionaliseret samfundsopgave – tillige er forankret i en bred og specialiseret forståelse af uddannelsesidentitet sammenfattet i udtrykket 'omsorgskarriere'.

Plejesengens placering i det samlede undervisningsforløb

Som allerede beskrevet havde det i tidligere undervisningsforløb på SOSU været en vigtig erfaringslæring for modtagelsesklasseeleverne at besøge autentiske læringsmiljøer inden for ældreplejen. I dette forløb var vi imidlertid underlagt begrænset adgang til ældreplejeområdet som følge af coronarestriktioner. Vores opmærksomhed samlede sig derfor omkring, hvordan vi kunne fastholde autentiske uddannelsesoplevelser for eleverne uden adgang til ældrepleje og samtidig styrke elevernes indsigter i plejesengens funktion gennem fokus på relevant ordforråd og sprogbrug omkring plejesengen.

Forud for opholdet på SOSU grundlagde modtagelsesklasselærer Bo elevernes forforståelse for omsorgsbegrebet. Det skete blandt andet gennem aktivering af viden om de hjælpemidler, der indgår i omsorgsopgaven med særligt fokus på 'sengen' som møbel i almindelighed. Med afsæt i en kortfilm og billeder, indlagte lytteøvelser samt en vekslen mellem fælles klassesamtaler

og elevsamtaler, arbejdede eleverne sig omkring ordforråd knyttet til SOSU-hjælperens daglige arbejdsgang og fik i den forbindelse aktiveret et grundlæggende repertoire af ord, der indgår i netværk med sengens dele, herunder *madras, dyne, lagen, sengehest* og *sengegærde*.

På SOSU-uddannelsen lå forløbet omkring plejesengen i forlængelse af en mere generel introduktion til de forskellige grene af omsorgsfaget og deres særlige uddannelsesfokus. Efter arbejdet med plejesengen fik eleverne mulighed for at stifte bekendtskab med uddannelsesfaglige temaer målrettet borgerens livshistorie samt sundhed tematiseret omkring organernes udseende og funktion. Således tegnede det samlede ugeforløb sig, som det fremgår af skemaet herunder:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
Fokus i omsorgsopgaven	Omsorg og pleje	Plejesengen som hjælpemiddel	Livshistorier	Organernes udseende og funktion	Evaluering af ugens indhold og sprog
Fagsprogligt fokus	<i>Omsorg, pleje, tillid, plejehjem, SOSU-hjælper/assistent, hjemmepleje, borger, ældre</i>	Sygesengens dele og funktioner: <i>Hæve, sænke, låse, åbne</i> (at instruere)	Borgerens familie, arbejde, interesser, kost, vaner (at beskrive)	Centrale organer: <i>hjerte, lunger, nyrer, tarme</i> (at forklare)	Hvad husker jeg? Hvad har jeg lært?
Sprogligt fokus	Andre sprog end dansk Aktivere sprog for omsorgsopgaven og arbejdsstedet <i>Lytte, tale</i>	Tekster At flytte borgeren i plejesengen <i>Lytte, tale, læse</i>	Dictogloss Willys livshistorie <i>Lytte, tale, skrive</i>	Ord-/billedkort Organer og processer <i>Tale, læse</i>	Repetition af fagligt og sprogligt register

*Hæv sengen til
hoftenhøjde
Tag fodgavlen af
Læg glidestykke
under borgeren...*

At lære om og gennem instruerende sprog og tekst

I arbejdet med plejesengen blev det sproglige omdrejningspunkt genren 'instruktion' og de mundtlige og skriftlige varianter, der udfoldede sig, når Lisbeth demonstrerede plejesengen i brug i sengelaboratoriet, og eleverne efterfølgende udforskede og selv satte sprog på praksis omkring plejesengen. Vi differentierede på arbejdsformer og tekstaktiviteter, så alle elever havde en læringsbane at udvikle sig som aktive sprogbrugere og tekstdeltagere på.

Målet med arbejdet var, at eleverne skulle have mulighed for at:

- Øve sig i at benævne plejesengens dele og kunne forklare dens funktioner gennem sprogligt baserede erfaringer med at betjene den i simulerede omsorgsøvelser
- Afkode sprogbrug der knytter sig til at støtte og flytte borgeren korrekt i sengen og betjene sengen i fastlagt rækkefølge.
- Rekonstruere den trindelte mundtlige instruktion gennem fælles læseaktiviteter

At bygge bro mellem sengelaboratorium og faglokale

Eleverne skulle sanse og opleve plejesengens funktioner gennem stilladserede øvelser dels i sengelaboratoriet, dels i et af skolens traditionelle faglokaler, hvor fokus samlede sig om at opbygge, opsamle og undersøge den instruerende tekst med overskriften 'At flytte borgeren i sengen'. På den måde strukturerede vi arbejdet som et tæt samspil mellem sengelaboratoriet som det udforskende og håndværksbaserede læringslaboratorium på den ene side og så faglokalet som holdeplads for mere analytisk og kommunikativt baserede aktiviteter. Denne vekselvirkning stillede eleverne autentiske uddannelseserfaringer i udsigt, samtidig med at aktiviteter og arbejdsformer tilgodeså dybde i elevernes arbejde med at udvikle forståelse for den instruerende tekst.

Det sprogpædagogiske potentiale i at støtte eleverne i at udvikle sprogbrugserfaringer omkring omsorgsopgaven ønskede vi at bevare ved at integrere sproglige aktiviteter 'hele vejen rundt' omkring betjeningen af plejesengen. Intentionen var at støtte eleverne i at kommunikere om og reflektere over den faglige mening omkring simuleringen. Her var 'At flytte borgeren i sengen' den bærende tekst, der byggede på forudgående sproglige erfaringer med: *at redde sengen – at indstille sengehøjde – at regulere madrassen efter borgerens tilstand og behov – at placere borgeren korrekt.*

I vores forløb omkring plejesengen var det et gennemgående træk i sprogbrugen, at eleverne skulle udvikle indsigt i det faglige register, der knytter sig til at kunne udpege og genkende plejesengens dele for at kunne indstille sengen efter borgerens behov: *fodende, hovedgærde, sengehest og madras*. Hertil kom den sprogbrug, der synliggør sengens funktioner, når SOSU-hjælperen skal betjene dens enkelte dele: *indstille, låse, åbne hæve, sænke* samt de tilsvarende synonyme mere hverdagsagtige ord køre ned, køre op. Denne gruppe af ord skulle eleverne tillige opnå fortrolighed med i deres sproglige bydeformer: *lås, hæve, sænk* osv.

For at kunne placere og flytte borgeren korrekt i sengen måtte eleverne også kunne afkode udtryk som *hjælpe borgeren i/ud af sengen, støtte borgeren i sengen, trække i glidestykket* samt *flytte og skubbe borgeren længere op og bøje borgerens ben*. I den forbindelse er det interessant at bemærke, hvordan SOSU-hjælperens sprogbrug hele tiden må afspejle lige dele hensyn til, at borgeren oplever tryghed, samtidig med at SOSU-hjælperen sørger for at skåne ryg og skuldre gennem korrekt flytteteknik. Det afspejlede sig ligeledes i Lisbeths løbende mundtlige instruktioner af eleverne – fx *"Man løfter ikke, så får man ondt i skuldrene"* eller *"Hvis man er alene, så er en smart måde at gøre det på at"* – og sigtede mod at korrigere elevernes tekniske hånddelag, tempo eller fremgangsmåder som en integreret del af den SOSU-faglige arbejdsproces.

At klargøre plejesengen – sprog på!

I det følgende udfolder vi, hvordan det sprogdidaktiske arbejde omkring tekstaktiviteten 'At flytte borgeren i sengen' på forskellig vis skabte sproglige forbindelser mellem sengelaboratorium og faglokale, herunder hvordan eleverne udviklede erfaringer med at deltage i de sprogpraksisser, der udspillede sig i de to læringsrum.

Vi var i arbejdsgruppen enige om, at eleverne i forløbets tidlige fase skulle have mulighed for at sanse og 'ikklæde' sig en begyndende faglig identitet gennem konkrete og kontrollerede afprøvninger, herunder at få mulighed for at klargøre sengen til borgeren med afsæt i omsorgsopgaverne 'at rede sengen' og 'at indstille sengen'. Før eleverne skulle deltage i laboratorieøvelserne etablerede Lisbeth et fælles sprogligt afsæt omkring hjælpemidler, der indgår i udførelsen af omsorgsopgaven, herunder selve målet med at klargøre og indstille sengen til borgerne: at give omsorg. Her mødte eleverne kendt ordforråd fra det forberedende arbejde i modtagelsesklassen og fik samtidig udvidet det sproglige netværk omkring plejesengen med nye ord for redskaber: *sengebord* og *glidestykke*, som indgik i sprogbrugen, når eleverne skulle rede sengen op og indstille den. På væggene i faglokalet havde vi ophængt billeder af forskellige centrale hjælpemidler som forblev synlige læringsressurser for eleverne under hele forløbet. Dertil havde eleverne skriftligt udarbejdet et associationsark til at fastholde de ord, de personligt forbandt med omsorgspersonen og omsorgsopgaver.

At fastholde det nye ordforråd

Klædt sprogligt på til at sanse og afprøve sengens funktioner organiserede vi eleverne i fire større grupper, hvor de sammen skulle udforske sengen og på skift simulere spisesituationen. Lisbeth lagde i sin første demonstration særlig vægt på sammenhængen mellem omsorgsopgaven 'at hjælpe borgeren med at spise' og det at placere borgeren i siddestilling. Til det formål mødte eleverne et ordforråd, der både var instruerende og forklarende: "Hvis jeg skal hjælpe, skal jeg hæve sengen op til hoften, indstille efter hoften", "Når du skal give borgeren mad, skal han sidde helt op" eller "Hvis man har ondt i benene kan man hæve fodenden". For at støtte eleverne i at arbejde receptivt med det nye ordforråd og ikke mindst at kunne aktivere ordene, når de skulle simulere spisesituationen ved sengen uddelte vi ordkort med sengens dele: *madræs, hovedgærde, fodende og sengehest, sengebord*, som vi bad eleverne placere ud for den matchende sengedel samt øve sig i at læse op for hinanden.

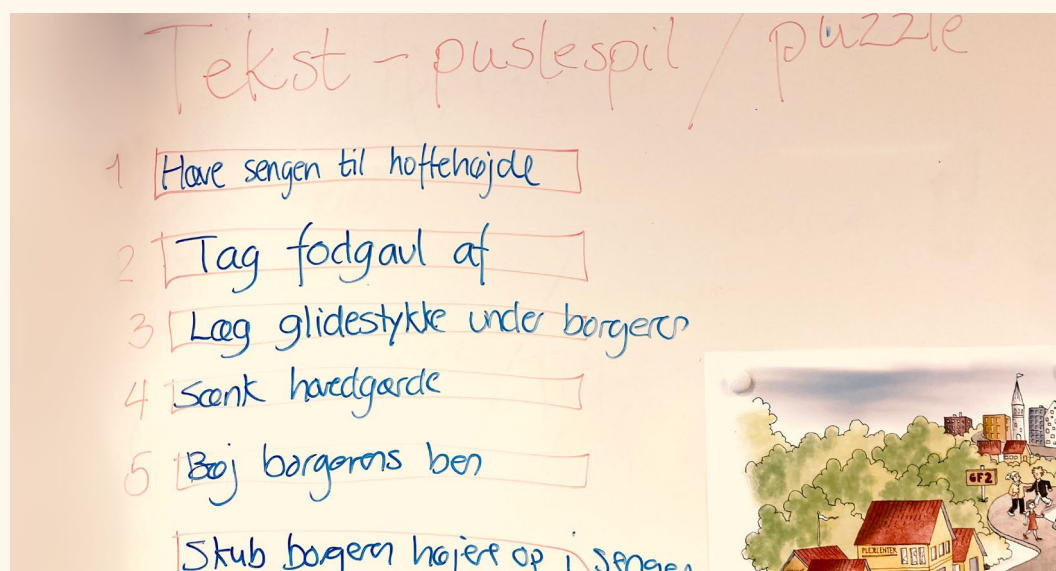
Arbejdet med at sætte sprog på sengedelene gav et godt udgangspunkt for at samle fokus på sengens funktioner, som eleverne efterfølgende skulle udforske. De gav sig ivrigt i kast med opgaven, og vi opmuntrede dem til at sætte ord på deres handlinger samt bestræbte os på at strække deres sprog undervejs, så de fik erfaringer med at bruge blandt andet procesordene *hæve* og *sænke*. I samtalen under en af simuleringerne blev det tydeligt, hvordan en elev, som vi her kalder Mahad, arbejdede ihærdigt med at koble sprog på sin handling:

- Jannie:** Et øjeblik Mahad... hvad gør du nu?
Mahad: Vi kører ned nu
Jannie: Super, og kan du huske ordet...? Sæ-?
(Mahad er tavs, men bevæger hånden prøvende)
Jannie: Sænker
Mahad: Like... Like this?
(Mahad viser nedadgående bevægelse med hånden)
Mahad: Sænker! Og benene, de går op
Jannie: Og vi hæver...
Mahad: Hæver! Nu vi hæver ned igen

Af eksemplet fremgår det, hvordan Mahad sprang vilkårligt rundt i instruktionens trin, dels for at blive fortrolig med hånddelaget, dels for at kunne udtrykke sig med det nye fagsprog. Hans ordvalg afspejlede, hvordan han bevægede sig mellem de kendte ord *køre op*, *køre ned* og de nye synonyme fagord *hæve* og *sænke*. I uddraget af samtalen ses det, hvordan vi gennem støttende greb i samtalen pressede hans produktive sprogbrug omkring plejesengen.

Tæt på skriftsproget og den instruerende tekst

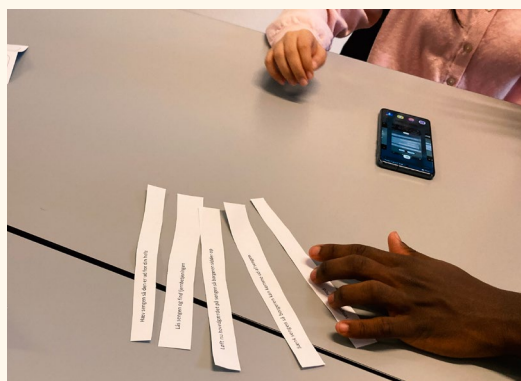
Tilbage i faglokalet arbejdede eleverne efterfølgende med at hente sproget fra sengelaboratoriet og skabe system i de mundtlige instruktioner gennem fælles mundtlig rekonstruktion og efterfølgende læseaktiviteter. Omdrejningspunktet var den kendte mundtlige tekst 'At flytte borgeren i sengen', som eleverne kendte fra Lisbeths mundtlige instruktioner, men nu mødte i nedskrevet form.

Vores fokus var at støtte eleverne i at udvikle erfaringer som tekstdeltagere, mens de arbejdede med at frembringe en autentisk SOSU-faglig uddannelsestekst. I den fælles mundtlige rekonstruktion af teksten var eleverne, med guidning fra Lisbeth, i stand til at genkalde sig de enkelte trin ud fra en billedserie, vi havde udarbejdet dagen forinden med tilførende instruerende trin. Fra at eleverne havde benævnt sengedele med ord og udført instruktionen i sengelaboratoriet med fokus på at kunne udtrykke sig mundtligt inden for det SOSU-faglige register, øvede de sig nu i at indgå som aktive deltagere i en mere sammenhængende sprog- og tekstpraksis. Det stillede krav til eleverne om at forstå og anvende instruktionen på et mere generelt plan, distanceret fra den oprindelige her-og-nu praksis – dog stadig med adgang til visuel støtte i billedserien.

'At hjælpe borgeren op at sidde'

- 1 **Lås** sengen og find fjernbetjeningen
- 2 **Hæv** sengen så den er ud for din hoft
- 3 **Læg** sengehesten ned
- 4 **Løft** nu hovedgærdet på sengen så borgeren sidder op
- 5 **Sænk** sengen så borgeren kan komme ud af sengen

Efter den fælles rekonstruktion fik eleverne udleveret den aktuelle tekst som et puslespil og fik til opgave at organisere de instruerende trin i en præcis rækkefølge. Lisbeth havde udarbejdet to pusleudgaver af instruktionerne 'At flytte borgeren i sengen' og 'At hjælpe borgeren op at sidde', hvor den sammenhængende tekst var klippet i stykker, så hvert trin stod på en seddel for sig. Elevernes opgave var nu at pusle den instruerende tekst på plads i den rigtige rækkefølge.

Eleverne fandt hurtigt vej ind i pusleteksterne og forhandlede sig aktivt frem til trinfølgen i instruktionerne. I den efterfølgende fælles opsamling blev det tydeligt, at deres forståelser også omfattede ordforråd, som i mindre grad var integreret i forløbets sproglige aktiviteter. Da eleverne og Lisbeth i fællesskab var nået til tredje trin i instruktionen 'At flytte borgeren i sengen', stoppede Lisbeth op for at efterprøve, om eleverne havde hæftet sig ved fagordet *borgeren*, som var tekstens hovedperson. En elev, som vi kalder Fardeen, forsøgte sig:

Fardeen: Ehh... Læg glidestyk... under borger

Lisbeth: Læg glidestykket under borgeren. Ved I, hvad borgeren er?

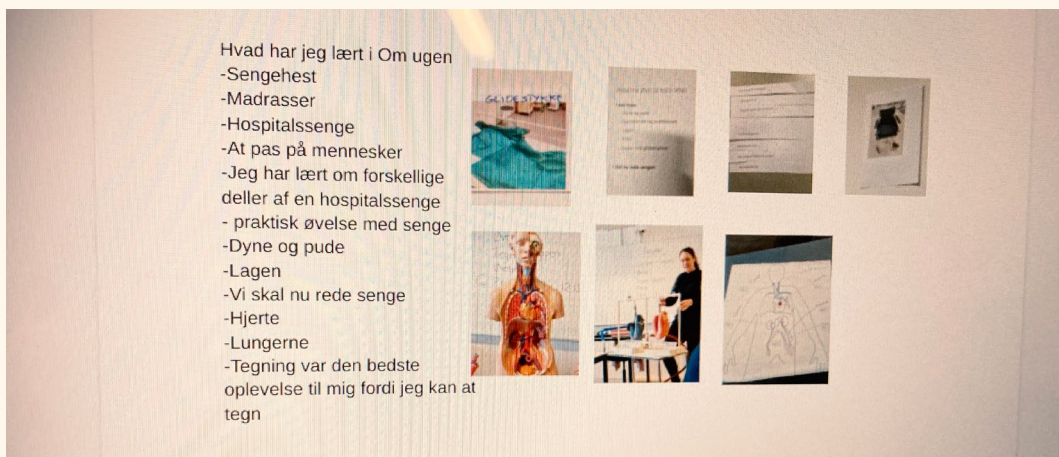
Fardeen: Ja, person der får hjælp?

Lisbeth: Yes, det er nemlig rigtigt. Så læg glidestykket under borgeren

Elevernes forudsætninger for at afkode og forstå ordenes betydning i den sammenhængende tekst var således godt hjulpet på vej af deres interaktionelle erfaringer fra sengelaboratoriet, hvor de sammen med Lisbeth så at sige havde talt de instruerende tekster frem, hvilket skaber et godt afsæt for at kunne deltage i et fags mere specialiserede skriftsprogsspraksis, som det var tilfældet i pusleteksterne.

Selvom vi havde tilrettelagt aktiviteterne med henblik på, at alle modtagelsesklasseeleverne skulle have en bane at deltage på, bemærkede vi en ændring hos en af eleverne, Yasmin, i måden at deltage på i skiftet mellem sengelaboratoriet og faglokalet. I takt med, at vi i sengelaboratoriet havde åbnet op for undersøgende og manipulerende aktiviteter med forskellige hjælpemidler, trak hun sig mere og mere. I faglokalet, derimod, inviterede de mere analytisk tonede aktiviteter Yasmin tilbage i læringsfællesskabet. Vi observerede, at hun nu igen deltog fokuseret, smilende og mundtligt mere aktivt i tekstpusleaktiviteten, som tilsyneladende ramte ikke alene hendes læringspræference, men også læringszone bedre.

Vi havde hele ugen rammesat forløbet med en fast struktur, hvor hver dag startede med en opsamling fra gårsdagens aktiviteter, og vi afsluttede flere af dagene med, at eleverne skrev log om eller på anden måde satte ord på, hvad de huskede, og hvad de havde lært i løbet af dagen. Ved ugens udgang evaluerede vi samlet på elevernes oplevelse af undervisningsforløbet på SOSU Østjylland.

Vi kunne se, at modtagelsesklasseeleverne især hæftede sig ved SOSU-fagsproget og havde nedskrevet sengeord, de huskede – nogle i ord, andre i tegninger. Evalueringen herover er lavet af en elev, vi kalder Yousef. Yousef har på fornem vis formuleret sin forståelse for de SOSU-faglige grundelementer: nemlig koblingen mellem på den ene side at lære om hjælpemidlet og sproget for det samt at opnå at praktisk færdighed i at betjene det. Han fremhæver ligeledes, hvordan det at tegne for ham har været en vigtig måde at fastholde sproglig og faglig læring på. En anden elev fremhævede ligeledes i et efterfølgende interview, at netop det tydelige fokus på sproget både forud for og undervejs i undervisningsforløbet havde været værdifuldt for hende: *“They teach us like a week before all the words that we need to know. When we where going there, and knowing what everyone was talking about, it was a really good way to understand the words”*.

Vi havde tilrettelagt arbejdsformer og -opgaver med afsæt i, at modtagelsesklasseeleverne fik mulighed for at afprøve sig selv og hinanden i forskellige gruppedannelser, hvor det sproglige arbejde med ordkort, billeder og tekster fik en central rolle

At danne og uddanne ind i SOSU-professionen med sprog

Gennem undervisningsforløbet på SOSU Østjylland oplevede og erfarerede modtagelsesklasseeleverne, hvad det vil sige at indgå i et professionsrettet læringsfællesskab, der gav indblik i nogle af SOSU-uddannelsernes kerneidentiteter og sprogbrugspraksisser. Samtidig blev eleverne inviteret ind i trygge og strukturerede læringsrum, hvor der var plads til at danne relationer på tværs.

At kunne indgå i relationer og forpligtende samarbejde med hinanden er i et bredere perspektiv en integreret del af uddannelses- men også dannelsesforståelsen i en dansk kulturel kontekst. SOSU-faget definerer sig netop ud fra omsorgsrelationen som kerneopgave og sigter mod at udvikle de kommende omsorgsprofessionelles kompetencer til at indgå i samarbejder på tværs af fag. Faglærer Lisbeth fremhævede derfor under forløbet for modtagelsesklasseeleverne, hvordan de kunne indgå undersøgende og spørgende i fagets arbejdsformer og -metoder, herunder lære at bruge hinanden i grupper og snakke sammen om at løse opgaver under aktiv brug af sproget. Lisbeths sædvanlige undervisning i sprogligt og kulturelt mangfoldige grundforløbsklasser er netop præget af sprogligt understøttende arbejdsformer og læringsaktiviteter i form af ord- og begrebskort samt quiz og byt-øvelser, som involverer eleverne og lægger op til aktiv sprogbrug i klassen. De erfaringer tog vi med ind i undervisningsforløbet med modtagelsesklasseeleverne, hvor vi i arbejdsgruppen havde tilrettelagt arbejdsformer og -opgaver med afsæt i, at modtagelsesklasseeleverne fik mulighed for at afprøve sig selv og hinanden i forskellige gruppedannelser, hvor det sproglige arbejde med ordkort, billeder og tekster fik en central rolle.

Vi erfarede dog samtidig, at det ikke kommer af sig selv at få sproget med i samtaleopgaver – slet ikke, hvor metoderne også er nye for eleverne. Hvor pusleopgaverne med instruerende tekster i arbejdet med plejesengen var enkle for eleverne at gå til, var andre aktiviteter vanskeligere. Det gælder eksempelvis den dictogloss, som indgik i det efterfølgende arbejde med borgernes livshistorier. Sådanne metoder kræver, at eleverne udvikler større fortrolighed med formålet og de enkelte trin for at kunne lykkes med opgaven, og dette fokus kunne med fordel integreres i modtagelsesklasselærernes undervisning i modtagelsesklassen som en forberedelse til forløbet i erhvervsuddannelsen. Samtidig ligger der fremadrettet vigtige potentialer i at kunne udvikle sprogligt videre på produkter og erfaringer fra undervisningsforløbet på SOSU eller en anden erhvervsuddannelse, når eleverne vender tilbage til modtagelsesklassen.

D

FRA ET TAVST KØKKEN TIL ET TALENDE OG SKRIVENDE LÆRINGSRUM

Erfaringer fra forløbet på
Aarhus Tech/gastronomi

*Nina Hauge Jensen, VIA University College
i samarbejde med Tina Hvalsø Johansen, Aarhus Tech og
Esther Avnsbjerg Kjær, Tranbjergskolen*

I dette afsnit beskriver vi erfaringer fra det ene af to gennemførte undervisningsforløb på Aarhus Tech. I dette forløb er gastronomi i fokus, og arbejdsgruppen bestod af faglæreren Tina, pædagogen Esther og Nina fra VIA University College. Forløbet lå efter forløbene på henholdsvis Jordbrugets Uddannelsescenter og SOSU Østjylland og umiddelbart før det andet forløb på Aarhus Tech med fokus på byggeteknik. En del af de deltagende modtagelsesklasselever havde været med i et eller flere af de forudgående forløb, men der var også elever uden erfaringer fra tidligere forløb i erhvervsuddannelserne

Det tavse køkken

Da gastronomi var i fokus, blev madopskriften naturligt en central tekst i undervisningsforløbet. Den første morgen fik eleverne i grupper udleveret opskrifter på forskellige håndmadder og fik at vide, at de på samme måde ville møde en ny dansk madopskrift hver dag, som de skulle lave til retter i køkkenet, men at de så de sidste to dage skulle lave en ret fra hjemlandet efter eget valg, at opskriften skulle oversættes til dansk, og at retterne skulle stå klar til fælles spisning på buffeten den sidste dag i forløbet:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
Dagens ret	Håndmadder	Hjemmelavet pasta	Pizza	Ret fra hjemland	Præsentation og spisning af retter
Arbejde med opskrift	Læse og forstå dansksprogede opskrifter på forskellige håndmadder og lave retten	Læse og forstå fælles dansksproget opskrift, lave retten og skrive om dagens madlavningsproces i padlet	Læse og forstå fælles dansksproget opskrift, lave retten og skrive om dagens madlavningsproces i padlet	Vælge en ret og finde en opskrift på eget sprog, lave retten og skrive om dagens madlavningsproces i padlet	Oversættelse af opskriften til dansk før spisning

Madopskriftens opbygning og særlige ordforråd er genkendeligt for de fleste mennesker. Men for de ældste modtagelsesklasseelever kan det være anderledes. De er kommet til Danmark for nylig, kendte ikke nødvendigvis nogen danske retter, og deres kendskab til det danske sprog var begrænset. En anden udfordring var, at når man laver mad efter en opskrift i et skolekøkken, kan det i princippet foregå i stilhed - også selvom eleverne arbejder to og to. For enten læser man sig frem til, hvad man skal gøre og udfører det, eller også går man rundt hos hinanden og kigger eller får vist af læreren, hvordan man skal gøre. Eleverne her var ingen undtagelse. De kiggede på lærerens præsentation af ingredienser midt i lokalet, de hentede ingredienser hos hende, og derefter talte ganske få sammen på sprog, de havde fælles kendskab til fra deres hjemland. Så der viste sig at være et stort uudnyttet potentiale i at få sat sprog på elevernes møde med opskriften.

Følgende ordveksling fandt sted den første dag mellem Nina fra VIA University College og to elever, som vi her kalder Basir og Ibrahim. Eleverne lavede håndmadder på baggrund af en opskrift:

Olien tilsættes lidt ad gangen og mayo'en piskes indtil olien er optaget i blandingen, det er vigtigt at olie tilsættes langsomt og i en tynd stråle. Du vil nu langsomt kunne se hvordan blandingen bliver hvid og tykkere. Bliver den ved med at være tynd, er den skilt og du må desværre starte forfra.

Bliver mayonnaisen for tyk undervejs piskes der nogle dråber vand eller eddike i smag til med salt, pebe sennep og eddike.

Nu er det tid til at samle din æggemad – se billede.

Ægget og tomaten deles i skiver af ca. ½ cm.

Uddrag af opskrift på håndmadder

- Nina:** Hvad er det I laver?
Ibrahim: Det ved jeg ikke (*trækker på skuldre*)
Nina: Det er mayonnaise
Basir: Hvad er det?
Nina: Kender I McDonald's? (*drengene nikker*) Ja, ikke?
 Det er det, I finder i burgere
 (*Nina forklarer med kropssprog*)
Ibrahim og Basir: Hvad?
 (*de kigger nærmere på deres æggeblomme, som de er ved at piske med olie, lugter til det og laver grimasser*)
Nina: Vil I ikke smage på det?
Ibrahim: NEJ!

Som uddraget viser, var der for de to drenge ikke skabt en tydelig forbindelse mellem opskriften og det, de foretog sig i køkkenet, og de to havde svært ved at se forbindelsen mellem håndmadderne og deres egne erfaringer med mad. Det blev tydeligt i løbet af ugen, at det på ingen måde skyldtes manglende interesse for madlavning. Men det stod klart, at det krævede en indsats at skabe forbindelsen mellem den centrale genre madopskriften og de unge mennesker, som stod i et dansk skolekøkken for første gang.

Madopskrifters særlige mønster og ordforråd

De fleste opskrifter består af en *overskrift* og to typer tekst: *ingredienserne* og *fremgangsmåden*. De optræder i nævnte rækkefølge og med en kronologisk rækkefølge som illustreret nedenfor:

Pizzadej til 2 personer

Dej:

15	g. gær
2	dl. Lunkne vand
1	tsk. Salt
2	spsk. Olie
100 g.	Duzina mel
300-500	g. hvedemel

- Kom gæren i en stor skål og tilsæt det lunkne vand. Ælt med rene hænder til gæren er opløst. Tilsæt 1/3 af melet til vandet, efterfulgt af salt og olie.
 Ælt nu gradvist mel i dejen, til den er fast (det er ikke sikkert du skal bruge det hele)
 -når du tænker du har æltet den rigtig godt, så ælt den noget mere og når du så tænker "FØR" nu orker jeg ikke at ælte mere, så lad dejen hvile så længe som muligt under et fugtigt viskestykke, inden du ælter den lidt mere, til det bliver en blød elastisk dej.

Rul evt dejen ud til en firkantet plade ca. 35 x 40 cm. eller lav to klassiske runde pizza og smør den med tomatbaser, inden du fylder den...

Første trin er målet

Andet trin er ingredienserne

Tredje trin er fremgangsmåden

Derudover er det karakteristisk for madopskrifter, at de handler om noget, der skal ske i fremtiden, og som skal munde ud i et produkt, som læseren af opskriften endnu ikke har gjort erfaring med. Endelig taler opskriften til læseren i bydeform – en sproglig form, som nyankomne elever ikke nødvendigvis har haft chancen for at møde ret mange andre steder. Så der er gode grunde til at dvæle ved opskriften som tekst, og det blev omdrejningspunktet for arbejdsgruppens tilrettelæggelse af forløbet på Aarhus Tech:

- Et fokuspunkt blev derfor **opskriften som faglig tekst**
- Et fokuspunkt blev, **hvordan man kunne udfordre det tavse køkken**
- Et fokuspunkt blev **oversættelse af opskrift fra elevernes eget sprog til dansk**

Særligt to typer af aktiviteter kom til at kendetegne forløbet. På den ene side øvelser i at afkode genren opskrift og tage afsæt i opskriftens sprog for at kunne (be)skrive og tale om madlavningsprocesser på dansk; på den anden side øvelser i at oversætte fra eget sprog til dansk – med alt, hvad det indebærer af erkendelser om fx genrens karakteristika og forskelle i genren på tværs af kulturer, men også med tanke på de muligheder, det giver for at skabe forbindelser mellem elevernes egne erfaringer med at lave og spise mad, hvor de kommer fra og har været hidtil og i en længere horisont investering i, hvad madlavning er i en dansk uddannelsesinstitution.

Fra læsning af en opskrift til at skrive om madlavning

Det blev hurtigt tydeligt for arbejdsgruppen, at det var nødvendigt at gå på jagt efter, hvordan madopskriften kunne gøres tilgængelig for en mere aktiv sproglig deltagelse i køkkenet. En af udfordringerne var, at når opskriften var uddelt, var elevernes trang til at kaste sig over selve madlavningsprocessen stærkere end behovet for at forstå opskriften. Den danske opskrifts mængdeangivelser viste sig fx at være en kilde til misforståelser. Derfor forsøgte vi os med en hultekst, hvor eleverne to og to skulle diskutere sig frem til, hvilke mængdeangivelser i pizzaopskriften, der skulle stå på hvilke tomme pladser. Men motivationen her kunne slet ikke måle sig med engagementet, når vi stod i køkkenet med decilitermål eller teskeer og pegede på opskriftens angivelse af mængde. Derfor gik vi nye veje og udviklede mere fleksible måder at arbejde skriftligt med madlavningsprocesser på, og introducerede det digitale værktøj padlet (se da.padlet.com/ og skoletubeguide.dk/project/padlet/), hvor eleverne kunne bruge deres mobiltelefoner. Vi bad eleverne om at tage billeder af deres pastaret med deres mobiltelefoner, og de skulle så udvælge to af deres billeder og i en padlet skrive om, hvad de havde lavet den dag:

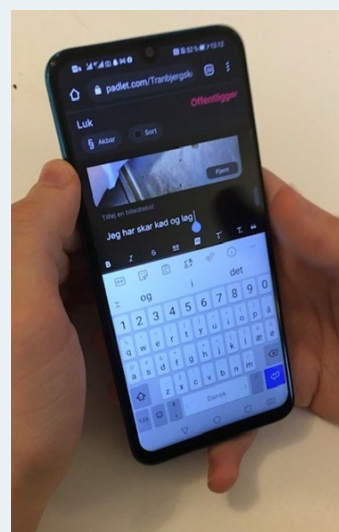
Pasta

I dag vi arbejder alene
 Jeg lært at lave pasta alene
 Jeg laver pasta sauce
 Jeg laver dejen af pasta
 Til sidste jeg lavede en godt
 tallerken pasta med sauce

Jeg lavede pasta i dag. I
 learned how to make pasta
 dough (aluat de paste). De var
 ret gode. Jeg kunne godt lide
 saucen. Saucen var god!

Det viste sig hurtigt, at de fleste af modtagelsesklasseeleverne var vant til at skrive med hjælp fra Google Translate, og vi bemærkede, at flere indsatte hele tekster på deres stærkeste sprog. Da vi opdagede det, bad vi dem først undlade at bruge Google Translate, hvilket vi senere justerede til en opfordring om at nøjes med at lade Google Translate oversætte enkeltord frem for hele tekster. Som det fremgår, lå der ingen på forhånd fastlagt strategi bag, men snarere et ønske om, at eleverne dvælede mere ved processen som aktive skrivere på dansk. Mange fremmedsproglærere fraråder i disse år brug af Google Translate. Vi ville gerne give eleverne frihed til at strække deres sprog, så vi forbød ikke Google Translate, men forsøgte at finde en balance, hvor eleverne på den ene side kunne få nødvendig hjælp og på den anden side blev tvunget til aktivt at strække deres danske sprog.

Næste dag bad vi eleverne lave en billedbeskrivelse af alle etaper af deres arbejde med at lave pizza. Vi instruerede dem mundtligt i at tage et billede for hver del af processen og gav eksempler på, hvad de dele kunne svare til i en opskrift, hvor fremgangsmåden er delt i trin. Vi opfordrede dem til at bruge tidsudtryk som *først*, *bagefter* og *til sidst*. Denne stilladsring afspejlede sig tydeligt i elevernes padlet-tekster, som nu havde mere til fælles med opskrifts-genren end de første padlet-tekster.

Dej
Jeg laver en godt dej

Først, jeg skiver ingrediens.

Efter, vi sætte pizza i ovn. Efter, vi spis pizza.

Oversættelse fra eget sprog over engelsk til dansk

Allerede da eleverne på forløbets første dag fik at vide, at ugens sidste dage skulle gå med at finde og oversætte en selvvalgt opskrift, sporede vi nysgerrig begejstring blandt eleverne. Basir, som første dag ikke var klar over, at han piskede æg til mayonnaise, var nu særdeles opsat på at lave en nationalret fra Afghanistan, Kabuli Pulao. Han havde fået besked om at møde torsdag med en opskrift, vi kunne printe ud, eller som var håndskrevet. Hjemme havde han fundet en YouTube-video med engelske undertekster.

I videoen var ingredienser og fremgangsmåde ikke skilt ad, hvilket man også kan se i hans egen håndskrevne udskrift af videoen, som han mødte op med. Han havde selv regnet sig frem til minuttal, hvilket ikke fremgik af videoen.

2 oil
 2 carrots
 Fry for 5 minutes
 3 Fry for 10 seconds
 4 - meat
 Fry for 5 minutes
 onion
 Fry for 10 minutes
 Salt 2 Tbsp
 cumin seeds 1/2 Tbsp
 Hot water 6 cups
 Cook for 45 minutes
 rice
 hot water 1 cup
 boil until water is dry out or 5
 minutes
 cumin seeds 2/2 Tbsp cardamom
 cover the lid

3 cups sella rice
 Wash Soak in hot water for 1 h
 Lamb meat 1kg
 2 onions
 3 carrots
 raisin 1/2 cup
 vegetable oil 1 cup
 Salt 1 1/2 Tbsp
 cumin seeds 1 1/2 Tbsp
 Cardamom 1 Tbsp
 Water 7 cups

Basir's modersmål er pashto, som skrives med en særlig udgave af arabiske skrifttegn. Hans erfaringer med at skrive på dansk og engelsk er sparsomme, så det havde taget lang tid at skrive de to sider. Da han bad Nina om hjælp til at lave sin danske version af opskriften, foreslog hun ham først at slå en lodret streg ned gennem teksten og få den inddelt i ingredienser og fremgangsmåde:

Nina: Så skriver vi, hvad man skal gøre her (peger på højre kolonne). Så går vi tilbage (peger på venstre kolonne). Kan du huske, hvad der stod i starten? From the beginning... (Basir peger spørgende på listen med ingredienser) Ja!

Basir: Ja, okay

Ingredienser	Du skal gøre:
3 dl Basmaticris	Skylvis i varmt vand
1 kg lamme kød	Hæld olie i gryde
2 lag	Tænd på
3 gulerødder	Hæld gulerødder i
1/2 dl rosiner	Steg i 5 min.
2 dl olie	Steg rosiner i 10 sek
1/2 tsk salt	Tag rosiner op
4 dl vand	Steg kød i olien i 5 min
1/2 tsk kardemomme fra	Tilsæt lag i skiver i 10 min
1/2 tsk kardemomme fra	Tilsæt 1 tsk salt og kardemomme fra
1 tsk kardemomme fra	Tilsæt vand 6 dl
1 tsk kardemomme fra	kog i 45 min

Som eksemplerne herunder viser, skulle nogle af ordene staves eller vises for Basir, før han kunne skrive dem, og det hjalp at referere til tidligere handlinger:

- 1** **Nina:** Wash rice... Skulle ris... Det betyder putte vand på, forstår du?
Basir: Ja, ok (*han begynder at skrive "skyl" i venstre kolonne nederst*)
Nina: Nej, det er dér: Du skal gøre (*peger på anden kolonne*)
- 2** **Nina:** Ja, hvad skal vi putte det i? Kan du huske, at vi kiggede på en gryde (*Nina tegner med hånden i luften*)
Basir: Gryde? (*han smager på ordet og nikker*)
- 3** **Nina:** I skiver... Kan du huske, da vi skar i skiver?
(*Nina fortæller om dagen før, hvor han skar gulerødder i skiver*)
Basir: Ja! (skriver "i skiver")

Uddragene giver et indblik i, hvor stor en opgave det er for Basir at skrive fagligt om en kendt og elsket ret på dansk, men også hvor vigtigt det er for ham at nå målet om, at der ligger en opskrift skrevet på dansk ved ugens slutning.

Der er langt fra omdeling af en printet dansk opskrift, som de ser ud i de fleste skolekøkkener og erhvervsuddannelser, til faglig og sproglig forståelse – det kræver en grundig stilladsering at åbne teksten for eleverne og gøre dem til aktive brugere af madlavningssproget

Når madlavning giver mening

Basir stod den første dag i forløbet og vidste ikke, at han lavede mayonnaise og uden at se forbindelsen mellem opskrift og handling. På ugens sidste dag havde han skrevet sin egen opskrift på sin yndlingsret på et sprog, der er nyt for ham, og som han er i gang med at lære at kende. Han lærte i løbet af ugen, hvordan en opskrifs genremarkører ser ud, og ved både at skrive opskriften og lave retten lærte han at forbinde ordene for ingredienserne og processen. I sin padlet den sidste dag skrev Basir ”jeg nød”, hvilket også strålede ud af ham, da han præsenterede sin ret og opskrift for resten af holdet.

Vores uge i køkkenet på Aarhus Tech viste os, at der er stort potentiale i det praktiske læringsrum i køkkenet for nyankomne modtagelsesklasselever, som nok i forskellig grad har erfaring med madlavning, men ikke nødvendigvis ser madlavning

som en faglig og professionel proces, som man kan uddanne sig indenfor. Men vi oplevede også, at der var langt fra omdeling af en printet dansk opskrift, som de ser ud i de fleste skolekøkkener og erhvervsuddannelser, til faglig og sproglig forståelse. Madopskriften kan for denne elevgruppe være en lumske genre, som vi forestiller os, at alle kender til fra hverdagslivet, men som kan være udfordrende, når man er ny på dansk og i et dansk uddannelsessystem. Det kræver således en grundig stilladsering at åbne teksten for eleverne og gøre dem til aktive brugere af madlavningssproget – en pointe, som ikke alene gælder for madlavning på Aarhus Tech, men for instruerende faglige tekster i en række forskellige sammenhænge.

Hej I dag har jeg lært at lave mad
Kabuli pulao jeg nød

E

AT BYGGE HUS PÅ UDDANNELSESDANSK

Erfaringer fra forløbet på
Aarhus Tech/byggeteknik

*Line Møller Daugaard, VIA University College
i samarbejde med Søren Gornitzka, Tranbjergskolen og
Per Bräuner Andersen, Aarhus Tech*

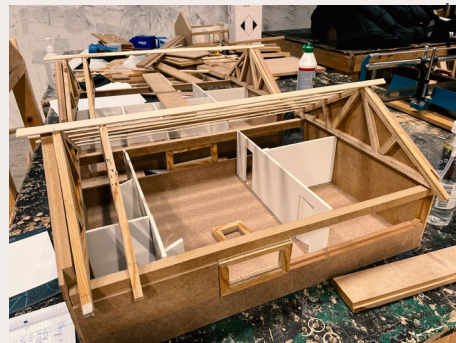
At bygge hus – fra mellemtrinnet til de ældste modtagelsesklasser

I dette afsnit beskriver vi erfaringer fra et af to gennemførte undervisningsforløb på Aarhus Tech. I dette forløb er byggeteknik i fokus, og arbejdsgruppen bestod af faglærere på byggeteknik Per, modtagelsesklasselærere Søren og Line fra VIA University College.

Forløbet blev gennemført i en periode med udbredt coronasmitte og et højt restriktionsniveau, hvorfor der var tale om en relativt begrænset elevgruppe på ca. 10 elever. Forløbet lå efter forløbene på Jordbrugets Uddannelsescenter og SOSU Østjylland og i umiddelbar forlængelse af forløbet på Aarhus Tech med fokus på gastronomi. Flere af eleverne havde derfor deltaget i et eller flere af de forudgående forløb, mens andre var helt nye i klassen og ikke havde erfaringer fra tidligere forløb i erhvervsuddannelserne.

Som i de forudgående forløb blev planlægningen indledt ved, at Line fra VIA fulgte Pers undervisning i grundforløbet på byggeteknik på EUX. Her blev et miniaturrehus i et hjørne af værkstedslokalet startskud for en grundlæggende nytænkning af det forestående undervisningsforløb med modtagelsesklasseeleverne. Huset stammer fra undervisningskonceptet 'Byg et hus', der er udviklet af Rybners® (se rybners.dk/besoeg-rybners/brobygning/byg-et-hus), og som Aarhus Tech hvert forår gennemfører for 3.-6. klasser. I 'Byg et hus', organiseres eleverne i familier på 4-5, som over fire skoleår i nogle uger hvert år arbejder med at bygge et komplet hus i skalamodel 1:20 – det første år råhuset; det næste år er fokus på rum, vinduer og døre; så tag; og til sidst indlægges el og vand.

I arbejdsgruppen øjnede vi straks potentiale i processen med gradvist at bygge et hus gennem en uge – også for de langt ældre modtagelsesklasseelever. Herefter gik en intens omsættelses- og oversættelsesproces i gang: Hvordan omsætter man et forløb, der er udviklet til at foregå over fire år i 3.-6. klasse, til en uges relevant, nyskabende og sprogbaseret undervisning for 15-18-årige modtagelsesklasseelever med helt andre sproglige, faglige og personlige forudsætninger end den oprindelige målgruppe? Erfaringerne herfra beskriver vi i det følgende.

Oversigt over undervisningsforløbet

Med tanke på modtagelsesklasseelevernes højere alder og stærkere kognitive og håndværksmæssige forudsætninger blev den oprindelige byggetekniske proces over fire skoleår komprimeret til en uge, og el/vand-dimensionen blev udeladt for at skabe plads til et udvidet fagsprogligt fokus.

Modtagelsesklasseeleverne blev organiseret i faste grupper på 2-3 elever, som i løbet af ugen byggede et komplet hus. Først rejste eleverne gavle og ydervægge, så fik huset ydervægge og skillevægge og herefter vinduer og døre, og til sidst konstruerede eleverne gitterspær som støtte for husets tagkonstruktion:

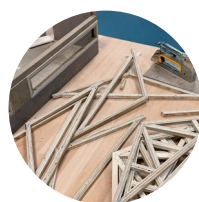
MANDAG
Gavle og
ydervægge

TIRSDAG
Vægge og
skillevægge

ONSDAG
Vinduer og døre

TORS DAG
Gitterspær

FREDAG
Tagkonstruktion

Den byggetekniske proces

Sideløbende med den byggetekniske proces blev der ugen igennem arbejdet med et fagsprogligt og tekstligt fokus. Det blev grundlagt allerede inden forløbet på Aarhus Tech gennem et forforståelsesarbejde, som fandt sted i modtagelsesklassen. Som et led i planlægningen havde modtagelsesklasselærer Søren og faglærer Per sammen fotograferet relevant værktøj og husets centrale elementer. I modtagelsesklassen arbejdede eleverne med at koble fotos og danske ord (fx *hammer*, *at hamre*, *gavl*, *gitterspær*), at oversætte ordene til deres stærkeste sprog og i mindre grupper at sammenligne på tværs af sprog. Dette arbejde mundede ud i en række plakater, der blev bragt med til forløbet på Aarhus Tech, hvor de fungerede som vægordbøger, som eleverne jævnligt konsulterede. På den måde blev det byggetekniske sprog hentet ind i modtagelsesklassen og gjort aktivt allerede før undervisningsforløbet start, og der blev bygget fagsproglig bro til den forestående byggeproces.

Videopræsentationerne blev sammen med elevernes nybyggede huse bragt tilbage til skolen efter afslutningen af forløbet på Aarhus Tech. Tilbage på skolen blev husene udstillet i skolens pædagogiske læringscenter, og videopræsentationerne blev vist for de øvrige elever i udskolingen ved en morgensamling. Modtagelsesklasseeleverne hjembragte desuden et gitterspær, som efterfølgende kunne anvendes i matematikundervisningen i modtagelsesklassen. På den måde blev ringen sluttet, og fagligt indhold fra forløbet på Aarhus Tech blev bragt tilbage til undervisningen i modtagelsesklassen.

Som i de forudgående forløb på Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland og Aarhus Tech/gastronomi indgik arbejdet med fire faste fokusområder som en integreret del af forløbet: 1) ord-/billedkort med fokus på centralt ordforråd, 2) eksplicit arbejde med en relevant faglig tekst, 3) dictogloss eller lignende aktivitet med fokus på mundtlighed og interaktion og 4) et element af arbejde på/med andre sprog end dansk (jvf. skema s. 12-13). Ikke mindst fokusområde 2), som lægger op til eksplicit arbejde med relevante faglige tekster, gav udfordringer i planlægningsfasen. For som faglærer Per indledningsvis spurgte: Hvor er teksten i byggeteknik? Det blev anledning til at udvikle et bredt syn på, hvad overhovedet gælder som relevante faglige tekster, når der bygges hus. Gennem forløbet på Aarhus Tech mødte eleverne en række autentiske, multimodale tekster, som i vid udstrækning var hentet fra hverdagen uden for erhvervsuddannelsen:

- Videoklip fra tv-programmet *Nybyggerne* med fokus på svære ord, når man bygger
- Plantegning som tekstgenre
- Byggetilladelse som tekstgenre
- Videoklip fra Videncentret Bolius, hvor fagekspert fortæller om byggetilladelse
- Videoklip og udskrift af ejendomsmæglers positivt ladede præsentation af bolig

Dette arbejde med et bredt repertoire af byggetekster går vi tættere på i det følgende.

Et bredt repertoire af byggetekster

I erhvervsuddannelserne møder de ældste modtagelsesklasselever ikke alene et nyt uddannelseslandskab med nye faglige, sproglige og kulturelle koder; de er samtidig på vej til at finde deres fodfæste som borgere i et nyt samfund, der for mange er præget af andre rutiner og praksisser end dem, de kender fra hjem- og eventuelle transitlande. Den dobbeltposition bestræbte vi os i arbejdsgruppen på at lægge til grund for den måde, vi tilrettelagde arbejdet med sprog og tekster på gennem forløbet.

Vi fokuserede derfor naturligt på det umiddelbart relevante fagsprog, der hører til byggeteknik, eksempelvis ord og vendinger knyttet til værktøj og håndværksmæssige processer, og som kan kobles til professionelle identitetspositioner som kommende tømrer eller elev på en tømreruddannelse. Men samtidig ønskede vi – med tanke på modtagelsesklasselevernes dobbeltposition – at anlægge et bredere samfundsmæssigt perspektiv, der rækker ud over uddannelsen til tømrer, og i stedet aktivere viden og kulturelle og sproglige praksisser som alle borgere, der bygger i Danmark på hobby- eller amatørplan, har brug for at kende til, og som kan være nye for modtagelsesklasseleverne.

Til det formål inddrog vi et bredt repertoire af byggetekster. Eleverne blev første dag præsenteret for et videoklip fra tv-programmet *Nybyggerne*, hvor fire amatørpar uden håndværksmæssig uddannelse dyster om at indrette et hus. Klippet fokuserede på en af deltagerne, for hvem både det danske sprog i almindelighed og de mange specifikke byggetekniske udtryk er nye og udfordrende. I klippet skærer parret i grønt hus, Caroline og Reece, fliser til badeværelset, og Reece bakser med udtalen af 'knække'. Kæresten Caroline forsøger at hjælpe ham, og Reece konstaterer grinende, at "dagens ord er knække". Klippet bidrog til at legitimere og naturlig gøre det at være i gang med at lære et nyt, specialiseret sprogligt register og fungerede som optakt til, at eleverne hver især reflekterede over, hvad der for dem var dagens nye ord og hvorfor.

7 måneder

Opgave: Dagens ord

Dagens ord: Knække

For Reece fra *Nybyggerne* var dagens ord 'knække'.
Hvad er dagens byggetekniske ord for dig i dag? Forklar hvorfor!

Tilføj kommentar

Dagens skriveopgave i padlet ↑

Eksempel på elevbesvarelse i padlet →

Anonym 7 måneder

Min new ord er vinkel. Vinkel bruges til at støtte og gøre det lige, når du hamrer et stykke træ.

Tilføj kommentar

Næste dag var fokus på plantegningen, der udgør en vigtig byggetekst, både for professionelle og i et hverdagsperspektiv. Eleverne så eksempler på plantegninger og udarbejdede selv plantegninger over deres huse. Nogle valgte at bygge klassiske huse med forældresovneværelse og børneværelser; andre prioriterede anderledes og planlagde 'gamingværelse', 'flex-rum' eller et ekstra opbevaringsrum i tilknytning til køkkenet med plads til masser af mad. En pigegruppe prioriterede husdyr over børneværelser og indrettede deres hus med stort badeværelse med spa, walk-in closet og spillerum med bar. I dagens padlet-skriveopgave skulle eleverne tage et billede af deres plantegning, beskrive hvilke rum der skal være i deres hus og forklare hvorfor. Elevernes plantegninger og skrivetekster afspejler ikke alene byggetekniske overvejelser, men giver også et indblik i deres forestillinger om det gode ungdomsliv:

Pigegruppens plantegning ↑

Pigegruppens padlet-tekst →

Plantegningerne fik eleverne brug for igen næste dag, hvor fokus var på en anden afgørende byggetekst, nemlig byggetilladelsen. Mens byggetilladelsen står centralt, når man bygger hus i Danmark, er det en genre, som mange af modtagelsesklasseeleverne ikke kender til fra hjem- og transitlande. Med inspiration fra Rybners® 'Byg et hus'-forløb blev byggetilladelsen indledningsvis introduceret for eleverne af modtagelsesklasselærer Søren gennem et fiktivt univers, hvor Pippi Langstrømpe er i fuld gang med at bygge Villa Villekulla, da "en lille sur mand i gråt tøj" dukker op og spørger, om hun har byggetilladelse (fra Astrid Lindgren: *Pippi Langstrømpe i Humlegården*, Carlsen 2000 [1949]). Det blev fulgt op af en klasseværelsessamtale, hvor faglæreren fortalte uddybende om de byggetekniske aspekter af at søge byggetilladelse. Herefter fik eleverne en skriveopgave – en tilpasset udgave af den autentiske byggetilladelsesblanket – hvor de skulle søge byggetilladelse til de huse, de var i gang med at bygge. Byggetilladelserne blev efterfølgende omhyggeligt gennemgået af faglæreren (der den dag var en vikar for Per), som læste de enkelte ansøgninger igennem, stillede uddybende spørgsmål og til sidst kvitterede med officielt stempel og underskrift, hvorefter eleverne kunne vende tilbage til husbyggeriet.

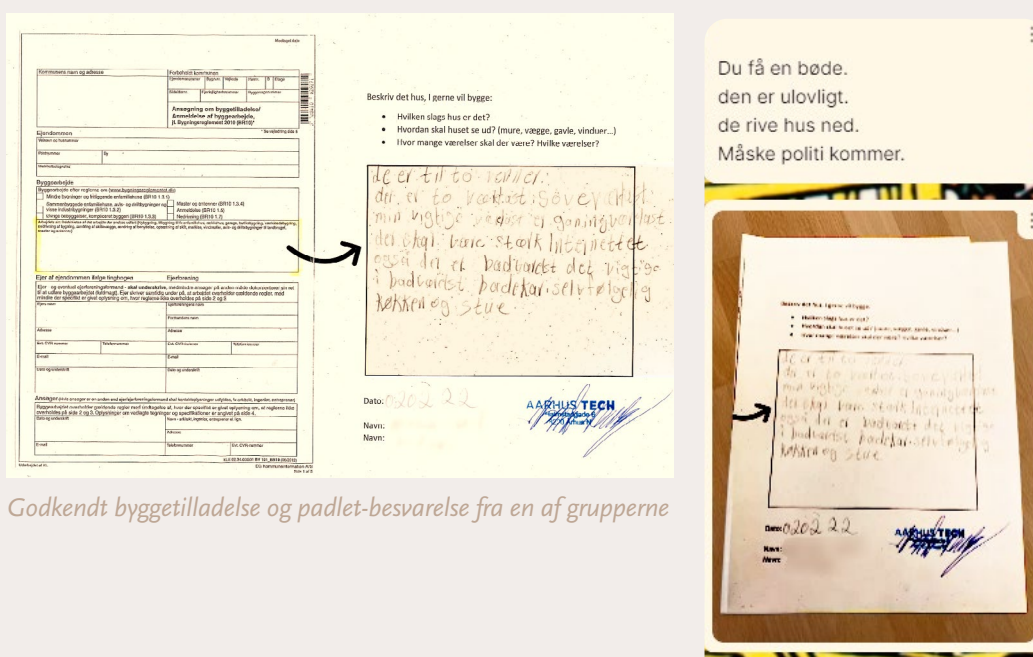
Der skrives ansøgning om byggetilladelse

Byggetilladelsen godkendes af vikarierende faglærer

I dagens padlet-skriveopgave mødte eleverne en kort lyttetekst i form af et videoklip fra Videncentret Bolius' hjemmeside, hvor en fagekspert forklarer, hvad en byggetilladelse er, og hvad konsekvenserne er, hvis man i Danmark bygger uden at have søgt og fået byggetilladelse. Eleverne blev bedt om at lytte aktivt og fokuseret efter det sidste: Hvad sker der, hvis man bygger uden byggetilladelse – i dagens Danmark og ikke som verdens stærkeste pige i et fik-

tivt børnelitterært univers. Elevernes besvarelser afspejler spændingen mellem en relativt dyb forståelse af et kompliceret fagligt indhold og de relativt begrænsede skriftlige ressourcer, de har til rådighed i deres bestræbelser for at sætte ord på disse indsigter på dansk. Men som elevbesvarelserne afspejler, er et dansk på vej med tydelige andetsprogstræk ikke i sig selv en forhindring for at forstå konsekvenserne af at bygge uden byggetilladelse:

Godkendt byggetilladelse og padlet-besvarelse fra en af grupperne

I sprog- og tekstarbejdet de sidste dage i forløbet skiftede fokus fra én professionel til en anden, da den byggesagkyndige blev afløst af ejendomsmægleren, som ikke bygger huse, men sælger de færdige boliger. Her var fokus på ejendomsmæglerens brug af stærkt positivt ladet sprog i boligbeskrivelser, ikke mindst valget af adjektiver. Denne strategiske sprogbrug blev præsenteret for eleverne som 'plus-ord', og eleverne arbejdede med at identificere plus-ord i et videoklip, hvor en lokal ejendomsmægler præsenterer en "fantastisk 2-værelses lejlighed" i et "smukt byggeri" og med "suveræn udsigt" og "flot gårdhave" (fb.watch/aTGXTJSnTq/). Efter at have identificeret plus-ordene i ejendomsmæglerens præsentation fik eleverne til

opgave at gøre det modsatte: At erstatte plus-ordene med stærkt negativt ladede adjektiver. På den måde blev eleverne opmærksomme på, hvordan sproglige valg ikke alene er et skoleanliggende, men har konsekvenser i hverdagslivet uden for skole og uddannelse.

Velkommen til en **fantastisk** 2-værelses lejlighed!
Lejligheden ligger i et **smukt** byggeri.
Den er 58 m² og meget **velindrettet**.
Der er en **suveræn** udsigt
og lejligheden er **lys** og **indbydende**.
Der er en **flot** gårdhave, og der er meget **stille**.

Udskrift af ejendomsmæglers boligbeskrivelse med strategisk brug af plus-ord

Velkommen til en forfærdelig 2-værelses lejlighed!

Lejligheden ligger i et grimt byggeri.

Den er 58 m² og meget dårligt indrettet en velindrettet

Der er en grim udsigt,

og lejligheden er mørk og ubehagelig.

Der er en dårligt gårdhave, og der er meget støjende.

Eksempel på elevtekst med omskrivning til minus-ord

På forløbets sidste dag var det elevernes tur til selv at anvende plus-ord mundtligt, da de blev bedt om at forberede og optage korte videopræsentationer af deres færdige huse – naturligvis med maksimal anvendelse af relevante plus-ord.

De forskelligartede byggetekster bidrog til at bringe verden uden for erhvervsuddannelsen ind i det praktiske læringsrum – en bevægelse, som har stor værdi for de ældste modtagelsesklasse-elever, som både er nye i det danske sprog, i det danske uddannelsessystem og som borgere i det danske samfund

At bringe verden ind i klasserummet gennem byggetekster

De forskelligartede byggetekster, som modtagelsesklasseeleverne mødte gennem forløbet, bidrog til at bringe verden uden for erhvervsuddannelsen ind i det praktiske læringsrum på Aarhus Tech – en bevægelse, som har stor værdi for de ældste modtagelsesklasseelever, som både er nye i det danske sprog, i det danske uddannelsessystem og som borgere i det danske samfund.

Fælles for de anvendte byggetekster er, at der ikke er tale om klassiske lærebogstekster; der er i stedet tale om autentiske hverdagstekster fra verden uden for uddannelsen. Teksterne er på mange måder forskellige. De har forskellig form og modalitet: papirtekster, videoklip og blanketter. Nogle er forankret i et fiktivt univers (Pippi Langstrømpe); andre hører til i en populærkulturel kontekst (tv-programmet *Nybyggerne*); og atter andre er faktiske tekster med professionelle afsendere (videoklip med ejendomsmægler og byggesagkyndig fagekspert). Gennem byggeteksterne møder eleverne en række identifikationsfigurer, der spænder fra amatører, der bygger på hobbyplan, til professionelle fageksperter, ligesom de selv prøver kræfter med forskellige roller og positioner fra borgeren, der søger byggetilladelse, til ejendomsmægleren, der fremviser et hus. Arbejdet med det brede repertoire af byggetekster peger således ud af det praktiske læringsrum i erhvervsuddannelsen og ud i det omgivende samfund. Der er ikke alene tale om, at der hentes og bruges sprog og tekster på tværs af modtagelsesklassen og erhvervsuddannelsens undervisnings- og arbejdsrum; verden udenfor hentes ligeledes ind i det praktiske læringsrum.

Gennem arbejdet med det brede fagsproglige fokus fik modtagelsesklasseleverne ikke alene mulighed for at modtage instruktioner og gøre egne praktiske erfaringer; de blev samtidig understøttet i aktivt selv at anvende det byggetekniske sprog mundtligt og skriftligt, receptivt og produktivt. Forløbet var tilrettelagt, så eleverne fik mulighed for at interagere med byggeteksterne på forskellig vis: De lyttede, de læste, og de skrev selv, og i videopræsentationerne skabte de egne mundtlige og multimodale tekster. Efter forløbet påpegede faglærer Per, at netop den systematiske opmærksomhed på at gøre fagsproget aktivt for eleverne som en integreret del af undervisningen adskiller forløbet for modtagelsesklasseleverne fra den sædvanlige praksis i undervisningen i byggeteknik på Aarhus Tech, hvor fokus ofte er på instruktion eller demonstration fra faglæreren efterfulgt af praktisk handling blandt eleverne, men ikke nødvendigvis lægger op til, at eleverne selv aktivt bruger fagsproget.

I arbejdsgruppen er vi glade for beslutningen om at tage afsæt i forløbet 'Byg et hus' til 3.-6. klasse, omhyggeligt omsat til de ældste modtagelsesklasselevers forudsætninger og behov. Den projektorienterede og storyline-inspirerede tilgang skabte en perspektivrig ramme for fokuseret fagsprogligt arbejde, der netop gjorde det muligt at inddrage et bredt repertoire af relevante og spændende byggetekster uden at miste fokus og sammenhæng for hverken elever eller undervisere. Det greb ville kunne finde anvendelse i en række andre faglige kontekster. Det gælder eksempelvis i fagundervisningen i modtagelsesklasser eller ordinære 10. klasser. Eller måske kunne man i forløbet finde inspiration til at gentænke projektopgaven i 9. klasse (emu.dk/grundskole/dansk/projektopgaven?b=t5-t8) i samarbejde mellem folkeskole og erhvervsuddannelser? Arbejdsformen kunne ligeledes anvendes i kortere eller længere brobygningsforløb, hvor folkeskoleelever besøger erhvervsuddannelser. Som faglærer Thomas fra Jordbrugets Uddannelsescenter udbrød, da han hørte om 'Byg et hus': "Hvorfor har vi ikke sådan et forløb allerede på mellemtrinnet?". Måske kunne brobygning også i andre erhvervsuddannelser tænkes mere fleksibelt og på andre alderstrin end i udskoling, sådan som det er tilfældet i 'Byg et hus'-konceptet? Thomas pegede videre på, hvordan den projektorienterede og storyline-inspirerede tilgang i arbejdet med at bygge hus i Uddannelsesdansk ville kunne tages med til jordbrugsuddannelserne – 'byg en have', 'anlæg en park' osv. Både det fagsproglige fokus og arbejdet med et bredt repertoire af byggetekster ville ligeledes kunne bringes i anvendelse i erhvervsuddannelsernes grundforløb eller i det centralt udviklede valgfag erhvervsrettet andetsprogsdansk i erhvervsuddannelserne (uvm.dk/erhvervsuddannelser/undervisning-og-laeringsmiljoe/grundfag/om-grundfag).

